

10. Els edificis i habitatges per entitats a Catalunya

10.1. Presentació

El Nomenclàtor també proporciona informació sobre els edificis, habitatges i albergs per entitats, encara que no totes les edicions disposen d'aquestes dades. Per aquest motiu no és possible fer una anàlisi que compregui tot el període per cap d'aquestes variables. El nombre d'edificis és la informació disponible per a un major nombre de nomenclàtors, 8 en total, des de 1860 fins a 1940. El nombre d'habitatges està disponible de 1950 a 1991. Ateses aquestes limitacions, l'estructura d'aquest capítol varia de l'anterior, perquè no gira entorn d'una sola variable, sinó que cada apartat analitza una informació i període diferent.

El fet d'aproximar-se al poblament des dels edificis i habitatges no és habitual en els estudis de geografia de la població a Catalunya. Probablement perquè es tractava d'una informació no habitual en els censos i que durant molt de temps va ser exclusiva del Nomenclàtor.

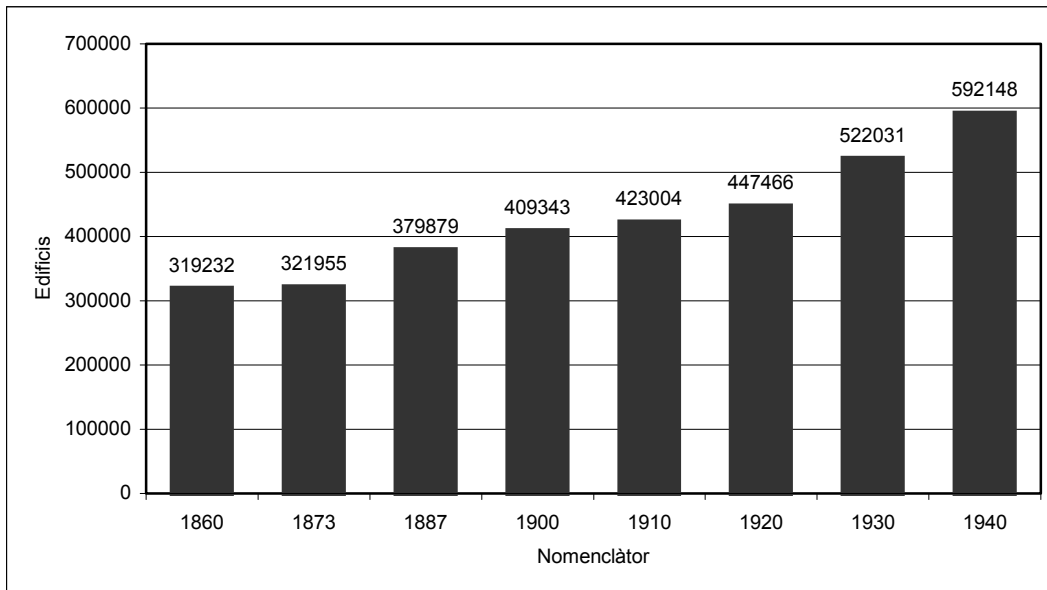
10.2. Els edificis per entitats, 1860 – 1940

Els edificis són la informació de base a partir de la qual es designen les entitats. La dada dels edificis és disponible entre 1860 i 1940. La definició d'entitat que utilitza el

Nomenclàtor és prou generosa com perquè, en el més restrictiu dels casos, tots els assentaments de 10 o més edificis agrupats és considerin com a tal. El fet de conèixer el total d'edificis de cada entitat permet comprovar si el Nomenclàtor ha complert amb els requisits que es fixava. Amb independència de llur ús o condició d'habitabilitat, en aquest exercici considero tots els edificis a excepció dels albergs que no hi són inclosos.

Com ja he dit, no és habitual aproximar-se al poblament des dels edificis, tot i ser-ne una part elemental. De fet, quan es parla de poblament dispers, també es fa referència als edificis dispersos i el mateix es pot dir del poblament concentrat.

Gràfic 10.1. Edificis totals a Catalunya, 1860 – 1940

Font : Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

Entre 1860 i 1940, la xifra d'edificis a Catalunya ha passat de 320.000 a 592.000 unitats (Gràfic 10.1.). Es tracta d'un creixement continuat en el temps, però que s'accelera a partir de 1920. Entre 1860 i 1873, el nombre d'edificis no varia. Aquest fet és degut a que el Nomenclàtor de 1873 és una versió resumida del de 1860 i, per tant, no es fa ressò de cap dels canvis ocorreguts en els tretze anys que els separen.

La distribució dels edificis per entitats segons grandària d'edificis permet, en primer lloc, comprovar si hi ha entitats amb menys edificis dels que exigeix la definició i, en segon lloc, descriure com ha variat aquesta distribució en el temps.

En relació al primer punt, hi ha dos aspectes a tenir en compte. El primer és que els resultats confirmen que, sobretot pels anys 1920 i 1930, hi ha entitats que no compleixen el mínim exigit, és a dir, que tenen menys de 10 edificis. Segons els respectius nomenclàtors, tots aquests edificis haurien de formar part del disseminat. Els intervals més sensibles als canvis de definició són els que agrupen les entitats amb menys de 50 edificis. Les oscil·lacions que es produeixen en la resta d'intervals són menors.

El segon aspecte té relació amb el Nomenclàtor de 1940. Els 65.622 edificis en disseminat que hi havia l'any 1930 es troben l'any 1940 escampats per la resta d'intervals, perquè desapareix la categoria disseminat. Cal recordar que el Nomenclàtor de 1940 no fa la distinció entre poblament concentrat i dispers. A fi i efecte d'evitar males interpretacions, els resultats que provinguin d'aquest Nomenclàtor s'han de tractar amb prudència.

Assenyalats aquest dos aspectes, els resultats de la Taula 10.1. mostren que entre 1860 i 1930 augmenta la xifra d'edificis a totes les categories per sobre dels 250 edificis. L'augment absolut i relatiu més important es dona en les entitats amb 10.000 o més edificis. Tot i això, aquest no és el grup amb un major nombre d'edificis, sinó que són les entitats que tenen entre 100 a 2.500 edificis les que concentren un major nombre. La relació entre població i edificis, que es tractarà més endavant, explica en part el fet que la distribució dels edificis segons grandària d'entitat no s'assembli a la de la població. En aquest cas, la distribució dels edificis per entitats és menys desigual.

Taula 10.1. Distribució dels edificis per grandària d'entitat segons nombre d'edificis, 1860 – 1940

Nomenclàtor								
Edificis	1860	1873	1887	1900	1910	1920	1930	1940
10.000 o més	0	0	11292	33109	36123	39824	63063	71159
5000 a 9999	6283	6283	0	5586	6833	18066	21045	22005
2500 a 4999	8518	8518	27874	23735	22592	15422	20762	31307
1000 a 2499	33725	32458	40213	36247	49067	54874	71791	93736
500 a 999	41821	40365	44953	56599	59898	62870	68199	92956
250 a 499	56625	52798	59130	61470	62124	66125	68191	85210
100 a 249	65375	60029	61796	62057	60808	58685	63009	83614
50 a 99	32771	26174	28767	29612	28012	27743	29136	44122
10 a 49	39030	19035	36853	35731	35564	35998	37321	59959
0 a 9	35084	650	17389	280	446	4811	13892	8080
Disseminat	0	75645	51612	64917	61537	63048	65622	0
Total	319232	321955	379879	409343	423004	447466	522031	592148
%								
10.000 o més	0.00	0.00	2.97	8.09	8.54	8.90	12.08	12.02
5000 a 9999	1.97	1.95	0.00	1.36	1.62	4.04	4.03	3.72
2500 a 4999	2.67	2.65	7.34	5.80	5.34	3.45	3.98	5.29
1000 a 2499	10.56	10.08	10.59	8.85	11.60	12.26	13.75	15.83
500 a 999	13.10	12.54	11.83	13.83	14.16	14.05	13.06	15.70
250 a 499	17.74	16.40	15.57	15.02	14.69	14.78	13.06	14.39
100 a 249	20.48	18.65	16.27	15.16	14.38	13.11	12.07	14.12
50 a 99	10.27	8.13	7.57	7.23	6.62	6.20	5.58	7.45
10 a 49	12.23	5.91	9.70	8.73	8.41	8.04	7.15	10.13
0 a 9	10.99	0.20	4.58	0.07	0.11	1.08	2.66	1.36
Disseminat	0.00	23.50	13.59	15.86	14.55	14.09	12.57	0.00
Total	100	100	100	100	100	100	100	100

Font : Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

La Taula 10.2. mostra el total d'edificis acumulats per cada interval. Els resultats recorden una situació semblant a la de la població, tot i tractar-se d'un nombre menor d'anys. En aquest cas, el total d'edificis que s'acumula a les entitats amb menys de 250 edificis es manté més estable que qualsevol altre interval. Per sobre d'aquest llindar, les diferències entre nomenclàtors augmenten progressivament segons augmenta la grandària en edificis de les entitats. L'augment del nombre d'edificis que s'observa entre 1860 i 1940 es limita a les entitats majors de 250 edificis. La major variabilitat s'observa en els intervals inferiors. El fet que el nombre d'edificis acumulats a un determinat llindar no hagi variat significativament en el temps es pot interpretar de diverses maneres: i) com un punt de ruptura entre les entitats dinàmiques i les estàtiques; ii) com el llindar a partir del qual la variabilitat produïda pels canvis de definició deixa de tenir efectes, dit

d'altra manera, marca la diferència entre les categories sensibles als canvis de definició i les que no.

Taula 10.2. Edificis acumulats per grandària d'entitat segons nombre d'edificis, 1860 – 1940

Nomenclàtor								
Edificis	1860	1873	1887	1900	1910	1920	1930	1940
10000 o més	319232	321955	379879	409343	423004	447466	522031	592148
5000 a 9999	319232	321955	368587	376234	386881	407642	458968	520989
2500 a 4999	312949	315672	368587	370648	380048	389576	437923	498984
1000 a 2499	304431	307154	340713	346913	357456	374154	417161	467677
500 a 999	270706	274696	300500	310666	308389	319280	345370	373941
250 a 499	228885	234331	255547	254067	248491	256410	277171	280985
100 a 249	172260	181533	196417	192597	186367	190285	208980	195775
50 a 99	106885	121504	134621	130540	125559	131600	145971	112161
10 a 49	74114	95330	105854	100928	97547	103857	116835	68039
0 a 9	35084	76295	69001	65197	61983	67859	79514	8080
Disseminat	0	75645	51612	64917	61537	63048	65622	0
1860 = 100								
10000 o més	100	100.85	119.00	128.23	132.51	140.17	163.53	185.49
5000 a 9999	100	100.85	115.46	117.86	121.19	127.69	143.77	163.20
2500 a 4999	100	100.87	117.78	118.44	121.44	124.49	139.93	159.45
1000 a 2499	100	100.89	111.92	113.95	117.42	122.90	137.03	153.62
500 a 999	100	101.47	111.01	114.76	113.92	117.94	127.58	138.14
250 a 499	100	102.38	111.65	111.00	108.57	112.03	121.10	122.76
100 a 249	100	105.38	114.02	111.81	108.19	110.46	121.32	113.65
50 a 99	100	113.68	125.95	122.13	117.47	123.12	136.57	104.94
10 a 49	100	128.63	142.83	136.18	131.62	140.13	157.64	91.80
0 a 9	100	217.46	196.67	185.83	176.67	193.42	226.64	23.03
Disseminat		100.00	68.23	85.82	81.35	83.35	86.75	0.00

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

La distribució del nombre d'entitats per intervals mostra que hi ha una relació inversa entre el nombre d'entitats i llur grandària (Taula 10.3.) Quant més grans són les entitats, menys n'hi ha. Les entitats creixen en totes aquelles categories per sobre dels 250 edificis. Per la resta de categories no es pot parlar d'una tendència ni homogènia ni constant. Les oscil·lacions són majors quan més petit és l'interval.

Taula 10.3. Distribució de les entitats per grandària d'entitat segons nombre d'edificis, 1860 - 1940

Edificis	Nomenclàtor							
	1860	1873	1887	1900	1910	1920	1930	1940
10000 o més			1	1	1	1	2	2
5000 a 9999	1	1		1	1	3	3	3
2500 a 4999	3	3	8	7	6	5	7	9
1000 a 2499	22	21	27	25	34	39	51	63
500 a 999	62	60	66	82	89	94	102	134
250 a 499	169	159	171	174	181	194	202	243
100 a 249	444	389	398	394	393	384	413	524
50 a 99	515	381	419	431	420	417	439	638
10 a 49	1962	767	1640	1610	1582	1657	1722	2545
0 a 9	24215	113	5634	74	134	1045	4348	1634

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

10.2.1. La relació entre població i edificis, 1887 - 1940

Aquest apartat tracta la relació que s'estableix entre població i edificis, que no es pot estudiar pels anys 1860 i 1873 perquè no hi ha dades de població. La majoria de la població resideix en edificis, però no tots els edificis estan destinats a proporcionar habitatge. Tampoc tots els edificis tenen la mateixa població. Dit això, un augment de la població no porta associat necessàriament un augment en els edificis. Tot depèn de la relació que s'estableixi entre població i edificis, és a dir, del nombre de persones que habiten cada edifici.

La hipòtesi de treball és que el nombre d'edificis està en funció de la població, de manera que a més població més edificis. La Taula 10.4. classifica la població i els edificis segons la grandària de les entitats en funció de la població i els edificis. A partir d'aquesta informació, aquesta mateixa taula presenta la relació població – edificis per cada cas (R_{pe}). Sorprenentment, d'aquesta taula destaquen les 437 persones per edifici que té una entitat de 874 persones i només 2 edificis. D'entrada, una xifra tan elevada desperta tota mena de sospites. Tot i això, l'examen de les dades originals va mostrar que les sospites no tenien raó de ser, doncs es tractava del *Presidio Penal del Milagro* dins del municipi de Tarragona. Més enllà d'aquest fet, de la Taula 10.4. cal destacar que per a una mateixa grandària de població és possible observar una R_{pe} diferent. Però

aquest fet és més habitual quan el volum de població és menor, és a dir, a menor població, major variabilitat en el nombre d'edificis.

Taula 10.4. Població i edificis, 1887

Població	Edificis										
	10.000 o més	5.000 a 9.999	2500 a 4999	1000 a 2499	500 a 999	250 a 499	100 a 249	50 a 99	10 a 49	0 a 9	Disseminat
Població											
50000 o més	271162
20000-49999	.	.	93207	45454
10000-19999	.	.	77243	107823
5000-9999	.	.	.	58181
2000-4999	.	.	.	36873	178473	44412	8965
1000-1999	14088	189869	37110	1646	.	.	.
500-999	18677	161974	6986	4278	874	.
200-499	48968	90674	21395	.	.
50-199	1367	16160	114375	4437
0-49	68	45	13731	59245
Disseminat	0	0	114202
Edificis											
50000 o més	11292
20000-49999	.	.	10602	3833
10000-19999	.	.	17272	14857
5000-9999	.	.	.	11169
2000-4999	.	.	.	10354	40641	8522	466
1000-1999	4312	44792	6793	80	.	.	.
500-999	5816	38959	934	228	2	.
200-499	14582	21691	3506	.	.
50-199	795	6012	28143	418	.
0-49	201	50	4964	16517	.
Disseminat	12	448	51612
Població/Edificis											
50000 o més	24.01
20000-49999	.	.	8.79	11.86
10000-19999	.	.	.	7.26
5000-9999	.	.	.	5.21
2000-4999	.	.	.	3.56	4.39	5.21	19.24
1000-1999	3.27	4.24	5.46	20.58	.	.	.
500-999	3.21	4.16	7.48	18.76	437.00	.
200-499	3.36	4.18	6.10	.	.
50-199	1.72	2.69	4.06	10.61	.
0-49	0.34	0.90	2.77	3.59	.
Disseminat	0.00	0.00	2.21

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

R_{pe} s'observa amb major claredat en la Taula 10.5. (vegeu Annex 3). En aquest cas, els resultats s'obtenen de dividir el total de població entre el total d'edificis utilitzant només la classificació de les entitats segons llur grandària poblacional. R_{pe} passa de 4.85 a 4.89 persones per edifici entre 1887 i 1940. Però aquest tímid augment no és indicatiu

de l'evolució que R_{pe} experimenta durant aquest temps: augment continuat fins a 1930 i posterior reducció.

El primer que cal destacar és que existeix una relació evident entre grandària poblacional i R_{pe} . A major grandària, la densitat de població per edificis és major i, per tant, més concentrada. La disminució de R_{pe} a mesura que disminueix la grandària no és constant. El salt entre el primer i el segon interval és significatiu. Per sota dels 50.000 habitants, les diferències en R_{pe} no són tan importants, com a mínim en termes absoluts. Però en termes relatius cal destacar que per sota dels 200 habitants hi ha un salt important en tots els anys excepte 1940. De tota manera, el que més sobta és la relativa d'estabilitat de R_{pe} que s'observa entre els 200 i 50.000 habitants, sobretot entre 1900 i 1930. Quan la relació entre població i edificis és manté constant, a major població sempre trobarem major nombre d'edificis. En canvi, si la relació no és constant, una major població es pot traduir en una intensificació de les persones que viuen en un sol edifici, el qual pot constar de diferents plantes.

Taula 10.5. Relació entre població i edificis (R_{pe}) per grandària poblacional de les entitats, 1887 - 1940

Nomenclàtor						
Població	1887	1900	1910	1920	1930	1940
50000 o més	24.01	15.99	15.98	17.72	19.21	18.30
20000-49999	9.61	6.61	6.16	6.86	6.30	6.45
10000-19999	5.76	5.35	5.32	6.87	5.23	5.51
5000-9999	5.21	4.64	5.15	4.59	4.64	4.14
2000-4999	4.48	4.13	3.99	4.00	3.90	3.46
1000-1999	4.34	3.86	3.81	3.81	3.51	2.93
500-999	4.20	3.74	3.65	3.60	3.46	2.78
200-499	4.05	3.54	3.60	3.58	3.37	2.71
50-199	3.85	3.36	3.47	3.59	3.29	2.71
0-49	3.36	2.51	2.56	2.98	2.80	1.45
Disseminat	2.19	2.70	3.13	3.00	2.54	
Total	4.85	4.80	4.93	5.23	5.33	4.89

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

La davallada de R_{pe} que s'observa per les entitats de 50.000 o més habitants entre 1887 i 1900 s'explica per l'annexió a l'entitat de Barcelona de les entitats veïnes de Gràcia, Sant Andreu, Sant Gervasi i Sant Martí, que fan baixar aquesta relació.

L'anàlisi de les dades relatives als edificis ha portat les següents conclusions:

- i) Que el total d'edificis a Catalunya s'ha gairebé duplicat entre 1860 i 1940 com a resultat d'un creixement continu en el temps, que s'accelera a partir de 1920.
- ii) Que els nomenclàtors de 1920 i 1930, sobretot aquest últim, han sobreestimat la xifra d'entitats pel fet d'incloure assentaments que no complien els requisits.
- iii) Que és necessari analitzar amb precaució l'evolució del nombre d'edificis de les entitats més petites i els resultats del Nomenclàtor de 1940, doncs la definició d'entitat amb que treballa és incompatible amb la de la resta de nomenclàtors.
- iv) Que es produeix una concentració dels edificis en les entitats més grans, fruit d'un creixement desigual, però que mai acaba generant un distribució tan desigual com en el cas de la població.
- v) Que les entitats amb 250 edificis marquen un punt d'inflexió, ja que per sobre d'aquest llindar totes les entitat veuen créixer el nombre d'edificis i per sota decreix.
- vi) Que a major població, major nombre d'edificis, encara que la relació que s'observa entre ambdues variables no és constant, sinó que varia en funció de la grandària poblacional de l'entitat.
- vii) Que quanta més població tenen les entitats, el nombre de persones per edifici també és més elevat, encara que això s'observa bàsicament per les entitats amb més de 50.000 edificis.

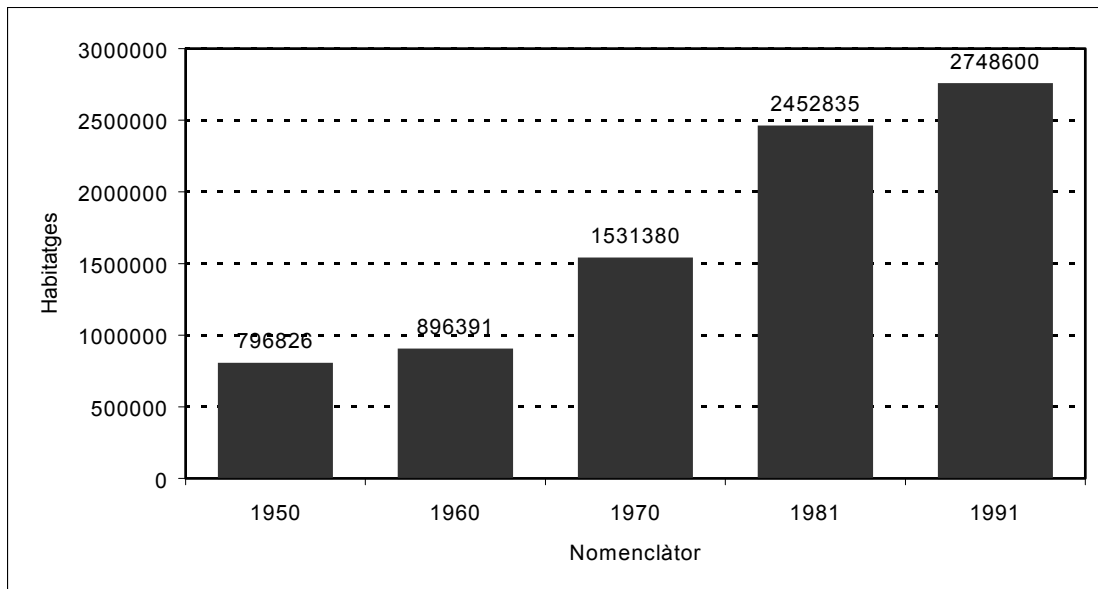
10.3. Els habitatges per entitats, 1950 – 1991

El Nomenclàtor de 1950 deixa de proporcionar informació sobre el total d'edificis per entitats, ja que només informa dels edificis destinats a habitatge i dels habitatges en sí.

A partir d'aquest any, tots els nomenclàtors vinculats al Cens informen sobre els habitatges. Els nomenclàtors relacionats al Padró no disposen d'aquesta informació.

Entre 1950 i 1991, la xifra d'habitatges ha crescut significativament a Catalunya (Gràfic 10.2.). En 40 anys, hi ha 2 milions més d'habitatges. Es tracta d'un creixement concentrat sobretot entre 1960 i 1981. Abans, durant la dècada dels 50s els habitatges augmenten tímidament. Després, a partir de 1981, s'alenteix el creixement, tot i que no s'atura.

Gràfic 10.2. Evolució dels habitatges a Catalunya, 1950 – 1991

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

La distribució dels habitatges segons grandària de les entitats (Taula 10.6.) ofereix uns resultats que contrasten amb els obtinguts per la població. En xifres absolutes, l'augment de la xifra d'habitatges és evident a tots els intervals. Cal recordar que perquè augmentin els habitatges no és necessari que augmenti la població, sinó que es redueixi la grandària mitjana de les llars. En xifres relatives, el creixement més important es dona en les entitats que tenen entre 2.000 i 5.000 habitatges. En canvi, es manté estable el pes específic de les entitats més grans sobre el conjunt. És a dir, els habitatges es concentren però no de forma tan accentuada com en el cas de la població.

Taula 10.6. Distribució dels habitatges per grandària d'entitat segons nombre d'habitatges , 1950 - 1991

Nomenclàtor					
Habitatges	1950	1960	1970	1981	1991
50000 o més	283669	329734	581524	953063	976496
20000 a 49999	0	0	0	240223	351751
10000 a 19999	46971	71618	193879	244325	336944
5000 a 9999	56730	44710	112889	223104	238721
2000 a 4999	40046	57534	130510	241887	287277
1000 a 1999	66210	74988	143462	157516	171004
500 a 999	75296	73934	117012	106069	115362
200 a 499	87273	81902	94184	97025	145499
50 a 199	60150	87052	85594	57310	91409
0 a 49	22225	55648	55775	15812	36615
Disseminat	58256	19271	16551	116501	93674
Total	796826	896391	1531380	2452835	2844752
	%				
50000 o més	35.60	36.78	37.97	38.86	34.33
20000 a 49999	0.00	0.00	0.00	9.79	12.36
10000 a 19999	5.89	7.99	12.66	9.96	11.84
5000 a 9999	7.12	4.99	7.37	9.10	8.39
2000 a 4999	5.03	6.42	8.52	9.86	10.10
1000 a 1999	8.31	8.37	9.37	6.42	6.01
500 a 999	9.45	8.25	7.64	4.32	4.06
200 a 499	10.95	9.14	6.15	3.96	5.11
50 a 199	7.55	9.71	5.59	2.34	3.21
0 a 49	2.79	6.21	3.64	0.64	1.29
Disseminat	7.31	2.15	1.08	4.75	3.29
Total	100	100	100	100	100

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

La Taula 10.7. mostra com la xifra total d'habitatges acumulada per cada interval augmenta en tots els casos. A diferència de la població i els edificis, no hi ha cap interval en el que la xifra d'habitatges acumulats es mantingui constant. Si comparem la situació de 1950 amb la de 1991, ens adonem que la variació que es dona està relacionada amb la grandària, és a dir, a major grandària, major augment. Tot i això, cal assenyalar que, en el cas dels habitatges, no estem considerant tots els nomenclàtors. L'anàlisi temporal de les sèries, mostra que entre 1950 i 1960 les diferències són menors que a qualsevol altre període. El creixement més important s'observa entre 1960 i 1981. A partir d'aquest any, els habitatges segueixen creixent a tots els nivells, però a un ritme més lent del que ho havien fet en les últimes dues dècades.

Taula 10.7. Habitatges acumulats per grandària d'entitat segons nombre d'habitatges,
1950 – 1991

Nomenclàtor					
Habitatges	1950	1960	1970	1981	1991
50000 o més	796826	896391	1531380	2452835	2748600
20000 a 49999	513157	566657	949856	1499772	1772645
10000 a 19999	513157	566657	949856	1259549	1422958
5000 a 9999	466186	495039	755977	1015224	1100399
2000 a 4999	409456	450329	643088	792120	859467
1000 a 1999	369410	392795	512578	550233	579962
500 a 999	303200	317807	369116	392717	415504
200 a 499	227904	243873	252104	286648	315008
50 a 199	140631	161971	157920	189623	186017
0 a 49	80481	74919	72326	132313	112613
Disseminat	58256	19271	16551	116501	93674
1950 = 100					
50000 o més	100	112.50	192.18	307.83	344.94
20000 a 49999	100	110.43	185.10	292.26	345.44
10000 a 19999	100	110.43	185.10	245.45	277.29
5000 a 9999	100	106.19	162.16	217.77	236.04
2000 a 4999	100	109.98	157.06	193.46	209.90
1000 a 1999	100	106.33	138.76	148.95	157.00
500 a 999	100	104.82	121.74	129.52	137.04
200 a 499	100	107.01	110.62	125.78	138.22
50 a 199	100	115.17	112.29	134.84	132.27
0 a 49	100	93.09	89.87	164.40	139.92
Disseminat	100	33.08	28.41	199.98	160.80

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

Taula 10.8. Distribució de les entitats per intervals, 1950 –1991

Nomenclàtor					
Habitatges	1950	1960	1970	1981	1991
50000 o més	1	1	2	5	5
20000 a 49999	0	3	6	8	12
10000 a 19999	4	3	8	17	24
5000 a 9999	7	8	19	32	34
2000 a 4999	14	27	45	78	91
1000 a 1999	48	53	86	111	118
500 a 999	106	118	130	146	144
200 a 499	282	280	273	305	411
50 a 199	570	535	530	547	686
0 a 49	2942	2822	2252	2040	896

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

El nombre d'entitats decreix segons augmenta la grandària (Taula 10.8.), tal i com s'observa per la població i els edificis. El nombre d'entitats augmenta a totes les categories a excepció de les menors de 50 habitatges. La relació que s'estableix entre el nombre d'entitats i la grandària en habitatges no és exactament igual que en els casos anteriors. Les diferències observades demostren que la lògica dels habitatges, edificis i població no és exactament la mateixa, tot i estar relacionades.

10.3.1. La relació entre població i habitatges, 1950 – 1991

Igual que s'ha fet amb els edificis, aquest apartat explora la relació que existeix entre població i habitatges (R_{ph}). La població per habitatges a Catalunya ha disminuït significativament entre 1950 i 1991 per a totes les grandàries (Taula 10.9, vegeu Annex 4). Pràcticament R_{ph} s'ha reduït a la meitat, doncs passa de 4.41 a 2.22 persones per habitatge en 41 anys. És una davallada que es manifesta a tots els intervals i, per tant, afecta a totes les grandàries per igual, encara que no ho fa amb la mateixa intensitat.

Taula 10.9. Relació entre població i habitatges (R_{ph}) per grandària poblacional de les entitats, 1950-1991

Població	Nomenclàtor				
	1950	1960	1970	1981	1991
50000 o més	4.55	4.65	3.45	2.76	2.60
20000 a 49999	4.12	3.81	3.42	2.67	2.51
10000 a 19999	3.79	4.06	2.84	2.40	2.18
5000 a 9999	4.15	3.72	3.00	2.29	2.05
2000 a 4999	3.70	3.61	3.12	2.28	1.81
1000 a 1999	3.55	3.37	2.60	1.87	1.64
500 a 999	3.47	3.14	2.53	1.69	1.52
200 a 499	3.34	3.22	2.40	1.31	1.18
50 a 199	3.64	3.47	1.93	0.99	0.93
0 a 49	3.13	2.49	1.16	0.59	0.59
Disseminat	4.41	4.19	2.38	1.59	1.55
Total	4.10	4.09	3.15	2.43	2.22

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

Per a un mateix any, les diferències entre intervals no són tan importants com en el cas dels edificis. Aquest fet demostra, que la població i els habitatges estan més correlacionats del que ho estaven la població i els edificis. En línies generals les R_{ph}

més altes es donen en les entitats més poblades i disminueixen a mesura que es redueix la grandària. De tota manera, la població disseminada presenta unes característiques diferents al que s'ha vist pels edificis. La R_{ph} per la població disseminada és similar a la de les entitats més poblades, sobretot pels anys 1950 i 1960.

La davallada més important de totes es dona en les entitats de 0 a 50 habitants. L'any 1991, la R_{ph} no arriba a una persona per habitatge. Fet que denota l'existència d'habitatges buits.

Les conclusions que podem extreure de l'anàlisi dels habitatges per entitats són:

- i) Que entre 1950 i 1991 el total d'habitatges a Catalunya augmenta significativament, ja que multiplica per quatre la xifra inicial. Aquest augment es dona sobretot entre 1960 i 1981.
- ii) Que l'augment dels habitatges s'observa per totes les entitats amb independència de la seva grandària poblacional.
- iii) Que, tot i això, hi ha un procés de concentració dels habitatges en les entitats més grans perquè són aquestes les que creixen més.
- iv) Que la relació entre població i habitatges és més estable que l'observada amb els edificis. Però quan més gran és l'entitat, la R_{ph} també augmenta.
- v) Que la R_{ph} que s'observa per a la població disseminada contrasta amb la de les entitats menys poblades.
- vi) Que es produeix una davallada generalitzada durant el període observat de la població per habitatge a tots els intervals.

11. La categoria de les entitats a Catalunya, 1857 - 1991: una aproximació qualitativa al poblament

11.1. Introducció i metodologia

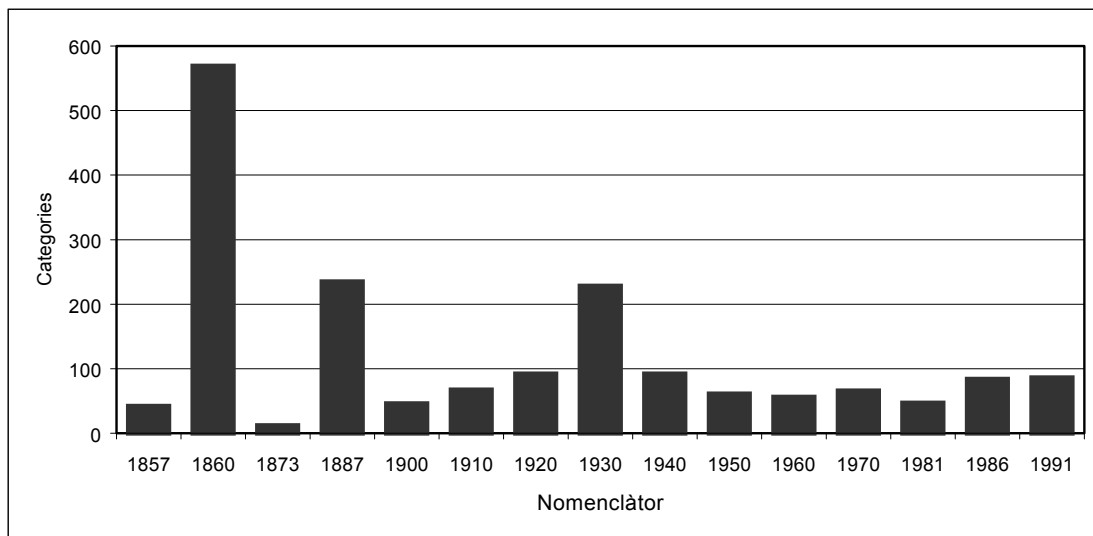
Tots els nomenclàtors, a excepció de 1998¹, defineixen una categoria per cada entitat. La categoria està relacionada amb el tipus d'assentament i s'utilitza per descriure'n llurs característiques. Es tracta d'una informació qualitativa sobre l'ús social majoritari d'aquell assentament, però que també té en compte les diferents jerarquies dins d'un mateix ús. Per exemple, si es tracta de grups d'edificis majoritàriament dedicats a l'habitatge, les categories utilitzades són masia, barri, colònia industrial, *lugar*, *aldea*, poble o ciutat en funció de la grandària d'aquella entitat. Fora de l'ús residencial, hi ha una gran varietat de categories: fàbrica, església, caserna, i ermita entre moltes altres.

El ventall de categories disponibles varia segons Nomenclàtor. El sistema de classificació ha variat. El Nomenclàtor no garanteix la consistència temporal de les sèries ni la integritat territorial. Amb això vull dir que s'han utilitzat denominacions diferents per al mateix concepte tant en el temps com en l'espai. En aquest darrer cas, el Nomenclàtor ha intentat respectar la manera de dir de cada regió en benefici de la diversitat, però en detriment de la comparabilitat interregional.

¹ Tot i que pel Nomenclàtor de 1996 sí que es coneix la categoria de les entitats, per l'explotació del Padró continu de 1998 no està disponible aquesta informació.

Quan més generosa és la definició d'entitat, la xifra d'entitats és més gran i, conseqüentment, es necessiten més categories per classificar-les. Per exemple, el Nomenclàtor de 1860 considera entitat a qualsevol edifici aïllat. Aquesta definició aporta una xifra d'entitats molt superior a la de la resta d'anys que exigeix moltes més categories que la resta d'edicions per classificar-les totes. Per contra, suprimint tots els edificis i conjunts d'edificis aïllats amb menys de 10 unitats, també s'eliminen moltes possibles categories, com per exemple ermita, masia, paller, bodega, etc..

Gràfic 11.1. Nombre de categories utilitzades per Nomenclàtor, 1857 - 1991

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

El Gràfic 11.1. representa el total de categories emprades per cada Nomenclàtor a Catalunya (vegeu Annex 5). Només he tingut en compte les que apareixen en aquest àmbit i no les que s'utilitzen en la resta d'Espanya. És evident que existeix una relació directa i positiva entre el total d'entitats i el total de categories, relació que reafirma la constatació que quantes més entitats, major varietat. D'entre tots els nomenclàtors, destaca l'elevada xifra de categories dels anys 1860, 1887 i 1930. Per la resta d'anys, el nombre de categories es manté per sota de les 100. A tenor d'aquests resultats i amb l'objectiu de donar consistència temporal i integritat territorial a la classificació de les entitats per categories, s'imposa la necessitat d'idear una classificació homogènia per a

tots els anys. D'aquesta manera, l'anàlisi i la presentació gràfica dels resultats serà més fàcil.

La proposta de classificació que presento agrupa les entitats en dos grans grups, basats en si la majoria dels seus edificis tenen un ús residencial o no (vegeu Taula 11.1.). Per ús residencial entenc aquells edificis que es destinen a l'habitatge. Dins d'aquest grup hi trobem diferents subgrups, establerts segons la importància o el rang de cada entitat: ciutats, viles, *aldeas*, pobles, llocs, barris, urbanitzacions, colònies industrials i masies. A excepció de les masies, per la resta de categories, utilitzo el mateix nom que proporciona el Nomenclàtor. Les masies, en canvi, apleguen un ventall més ampli de denominacions, com les de *caseríos*, *alquerías*, *casas de labor* i masos entre d'altres.

Taula. 11.1. Proposta de classificació de les categories

Ús residencial
Ciutats
Viles i <i>Aldeas</i>
Llocs i Pobles
Barri / ravals
Urbanitzacions
Colònies industrials
Masies
Ús no residencial
Industrial
Fàbriques
Zones i polígons industrials
Eclesiàstic
Altres

Font: Elaboració pròpia.

Les colònies industrials són susceptibles de pertànyer a qualsevol dels dos principals grups en funció de si hi ha més edificis destinats a la indústria que a l'habitatge. En aquest cas, s'ha decidit optar per la segona opció, és a dir, que els edificis destinats a l'habitatge són més.

L'anàlisi de les sèries originals va suggerir la fusió de les categories vila i *aldea*, per un cantó, i poble i lloc, per una altre. El Nomenclàtor no utilitza la categoria poble fins l'edició de 1986. La utilització d'aquesta categoria coincideix amb la disminució del nombre d'entitats considerades com a lloc, en un nombre similar al que augmenta la xifra de pobles. Pel cas de les *aldeas* i viles s'observa un fenomen similar: la reducció del nombre d'*aldeas* es correspon amb l'augment del nombre de viles.

En cap moment entro a valorar si el Nomenclàtor s'ha equivocat o no en la utilització d'una categoria i no una altra, que és una decisió que obeeix a raons de divers ordre i no sempre a l'aplicació d'un mateix criteri. Així doncs, ens podem trobar, com adverteix Vidal Bendito, que *“La morfología (granja aislada, caserío, pueblo, suburbio, etc.) es un dato difícil de sistematizar y las estadísticas oficiales, viciadas por las más variopintas razones e intereses, no destacan precisamente por su rigor en este menester; todos sabemos que según la estadística oficial Madrid es una villa... de tres millones de habitantes”*. (Vidal Bendito 1973, p.8).

Com el seu nom indica, les entitats de tipus no residencial estan formades per una majoria d'edificis no destinats a l'habitatge. Aquest grup aplega entitats formades d'edificis amb finalitats industrials o eclesiàstiques, perquè són les més abundants. En la primera s'ha tractat tot el que fa referència aquells assentaments dedicats a la producció de béns: fàbriques i, més tard, les zones i polígons industrials. La presència d'elements relacionats amb la institució de l'església es tan important que mereix una categoria per si sola. En ella s'hi troben ermites, parròquies, esglésies, santuaris, convents i monestirs, entre d'altres.

Finalment, per a la resta de categories he creat un grup que, sota el nom d'altres, aplega tot tipus d'entitats no classificables en cap de la resta de grups i que per sí soles no són importants per constituir-se individualment. Alguna d'aquestes categories pot tenir un ús majoritari residencial, però no s'ha creat una categoria especial per aquestes perquè són molt poc freqüents. En aquest grup hi trobem categories com molins,

quadres, coves, castells, estacions de ferrocarril, balnearis, bodegues o refugis, per citar-ne uns exemples.

La proposta de delimitació de les unitats de població a Catalunya, realitzada per Morera i Tort (1988), assigna una categoria a cada unitat. Les categories utilitzades en aquest estudi són barri, caseria, ciutat, colònia, despoblat, divers, llogaret, masos, poble, polígon industrial, raval, urbanització, veïnat i vila (Morera i Tort 1988, p XII).

11.2. La categoria de les entitats, 1857 - 1991

El resultat de tot aquest procés de classificació i integració temporal de les categories es mostra en la Taula 11.2. El domini de les entitats de tipus residencial és evident en tots els períodes, i encara més quan la xifra d'entitats no és molt elevada. Les masies són la categoria més sensible als alts i baixos en la xifra d'entitats, precisament perquè són entitats amb pocs edificis. No tots els nomenclàtors permeten captar en la seva extensió el fenomen de la masia a Catalunya. De fet, probablement el gran Nomenclàtor de 1860 i, en menor mesura, el de 1887 són els únics a partir dels quals podem aproximar-nos a la distribució territorial del mas.

El nombre de ciutats es triplica en aquest període. Les viles i *aldeas* i els pobles i llocs decreixen. El nombre de barris creix ràpidament fins a 1940, any a partir del qual comencen a davallar. Les urbanitzacions com a categoria no apareixen fins a 1970, però a partir d'aquí creixen a un ritme molt ràpid. Les colònies industrials no apareixen en el Nomenclàtor fins l'any 1900. Fins a 1930 l'evolució d'aquesta categoria és bastant inestable.

Les categories no residencials són més sensibles als alts i baixos en el total d'entitats, fet que s'ha de tenir en compte a l'hora d'interpretar els resultats. Els assentaments industrials a Catalunya defineixen una trajectòria desconcertant durant el període d'estudi, a causa dels diferents tipus que es consideren en aquesta categoria: fàbriques i zones industrials. La xifra d'assentaments industrials s'estabilitza a partir de 1950. La

davallada de les entitats de tipus eclesiàstic és evident i continuada en el temps. Els canvis de definició expliquen gran part de la variabilitat que s'observa en aquesta categoria.

Taula 11.2. Distribució de les entitats per categoria, 1857-1998

	Nomenclàtor													
	1857	1860	1887	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1986	1991
Ús Residencial														
Ciutat	15	15	25	26	31	33	38	38	39	37	37	44	51	53
Vila i <i>aldea</i>	491	432	478	437	421	442	480	475	459	448	435	424	360	356
Poble i lloc	1415	1373	1387	1337	1295	1353	1348	1320	1329	1288	1304	1294	1017	1026
Barri, raval	58	163	222	143	202	241	349	440	376	334	271	266	241	299
Urbanització	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	61	188	338	443
Colònia Industrial	0	0	0	9	0	4	15	24	25	29	22	23	30	29
Caserius, masies, <i>alqueries</i>	630	20530	5436	801	802	1323	4338	3094	1352	1472	1105	939	223	169
No Residencial														
Indústria	2	249	135	6	9	76	132	40	13	12	9	13	7	11
Fàbrica	2	249	135	6	9	76	132	40	13	12	8	11	3	3
Zona industrial	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	4	8
Eclesiàtic	180	1100	436	32	57	254	372	146	99	93	61	53	14	12
Altres														
	50	3521	246	8	24	113	230	263	269	29	18	36	41	41
Totals														
Ús residencial (sense masies)	2609	22513	7548	2753	2751	3396	6568	5391	3580	3608	3235	3178	2260	2375
No residencial	182	1349	571	38	66	330	504	186	112	105	70	66	21	23
Ús Residencial (sense masies)														
Ciutat	0.57	0.07	0.33	0.94	1.13	0.97	0.58	0.70	1.09	1.03	1.14	1.38	2.26	2.23
Vila i <i>aldea</i>	18.82	1.92	6.33	15.87	15.30	13.02	7.31	8.81	12.82	12.42	13.45	13.34	15.93	14.99
Poble i lloc	54.24	6.10	18.38	48.57	47.07	39.84	20.52	24.49	37.12	35.70	40.31	40.72	45.00	43.20
Barri, raval	2.22	0.72	2.94	5.19	7.34	7.10	5.31	8.16	10.50	9.26	8.38	8.37	10.66	12.59
Urbanització	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	1.89	5.92	14.96	18.65
Colònia Industrial	0.00	0.00	0.00	0.33	0.00	0.12	0.23	0.45	0.70	0.80	0.68	0.72	1.33	1.22
Caserius, masies, <i>alqueries</i>	24.15	91.19	72.02	29.10	29.15	38.96	66.05	57.39	37.77	40.80	34.16	29.55	9.87	7.12
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
No Residencial														
Indústria	1.10	18.46	23.64	15.79	13.64	23.03	26.19	21.51	11.61	11.43	12.86	19.70	33.33	47.83
Eclesiàtic	98.90	81.54	76.36	84.21	86.36	76.97	73.81	78.49	88.39	88.57	87.14	80.30	66.67	52.17
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

En resum, de la distribució de les entitats per categories podem dir:

- i) Que el nombre de categories utilitzades pel Nomenclàtor varia entre les diferents edicions i està positivament relacionat amb el nombre d'entitats total.
- ii) Que hi ha categories més sensibles que altres als canvis de definició.
- iii) Que les ciutats, barris i urbanitzacions són les categories que han experimentat un creixement més destacat si es compara la seva situació inicial amb la final.

iv) Que aquest creixement contrasta amb la desaparició d'entitats classificades com a vila i *aldea* o poble i lloc.

11.3. Estudi territorial de les entitats per categories

La distribució territorial de les entitats per categories a Catalunya mostra la vessant més qualitativa del poblament, la que només té en compte què representen de d'un punt de vista, diguem-ne, sociomorfològic.

L'anàlisi de la distribució territorial del les entitats no s'ha fet per totes les categories. Les categories més sensibles als canvis de definició han estat eliminades per a la presentació dels resultats. En aquest apartat s'analitza la distribució comarcal de les ciutats, viles i *aldeas*, pobles i llocs, barris, urbanitzacions, i colònies industrials.

Les ciutats

El nombre de ciutats a Catalunya ha passat de 15 a 53 durant aquest període. Tot i tractar-se d'una categoria poc freqüent, les ciutats són les entitats més poblades de Catalunya. Des de 1900, aquesta és la categoria més freqüent des del punt de vista de les persones.

L'any 1857 només 15 comarques tenien alguna entitat classificada com a ciutat (Taula 11.3). Amb el temps, totes les comarques menys 8 acabaran tenint com a mínim una ciutat. Hi ha comarques que en tenen més d'una, per exemple el Vallès Occidental, Barcelonès, Baix Llobregat, i Montsià. D'aquestes quatre comarques, el Montsià és la única que no es troba dins de la regió metropolitana de Barcelona.

Entre les que no tenen cap ciutat, destaquen bona part de les comarques dels Pirineus occidentals, des de la Vall d'Aran al Ripollès a excepció de l'Alt Urgell. La resta de comarques sense ciutats es troben a la meitat sud de Catalunya: Alt i Baix Penedès, Conca de Barberà, Priorat, i Ribera d'Ebre.

Taula 11.3. Distribució i evolució comarcal del nombre d'entitats amb categoria de ciutat, 1857
– 1998

Comarca	Nomenclàtor													
	1857	1860	1887	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1986	1991
Alt Camp	.	.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Alt Empordà	.	.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Alt Penedès
Alt Urgell	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Alta Ribagorça
Anoia	.	.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Bages	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Baix Camp	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Baix Ebre	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Baix Empordà	.	.	.	1	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3
Baix Llobregat	1	1	1	1	1	2	4	4
Baix Penedès
Barcelonès	1	1	1	1	2	2	3	3	3	3	3	4	4	4
Berguedà	.	.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Cerdanya
Conca de Barberà
Garraf	1	1
Garrigues	.	.	.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Garrotxa	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2
Gironès	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Maresme	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2
Montsià	1	1	1	1	2	3	3	3	3	3	3	3	4	4
Noguera	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	1	2	2	2
Osona	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Pallars Jussà	.	.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Pallars Sobirà
Pla de l'Estany	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Pla d'Urgell	1	1	1
Priorat
Ribera d'Ebre
Ripollès
Segarra	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Segrià	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Selva	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Solsonès	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Tarragonès	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Terra Alta	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Urgell	.	.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Val d'Aran
Vallès Occidental	.	.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	4	5	7
Vallès Oriental	1	1	2	1	1	2	2	2
Total	15	15	25	26	31	33	38	38	39	38	37	44	51	53

Font.: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

En resum, entre 1857 i 1991 les ciutats s'estenen a la majoria de comarques i s'intensifiquen en determinades comarques, localitzades sobretot dins la regió metropolitana de Barcelona.

Viles i *aldeas*

Les viles i *aldeas* estan presents a totes les comarques de Catalunya, encara que es tracta d'un tipus d'entitat més freqüent en unes comarques que altres (Taula 11.4). L'Alt i Baix Empordà, Alt Urgell, Anoia, Noguera i Baix Camp són les comarques que tradicionalment han tingut un major nombre d'entitats amb categoria de vila o *aldea*. Per altra banda, comarques diferents com el Barcelonès, el Solsonès i el Priorat destaquen per la poca freqüència de viles i *aldeas* entre les seves entitats. El nombre de municipis que té cada comarca pot estar condicionant el total de viles i *aldeas*, ja que és poc habitual trobar viles que no siguin capçalera municipal. De tota manera, aquesta no és l'única explicació, doncs comarques amb un nombre semblant de municipis, com poden ser el Baix Camp i el Priorat (27 i 24 municipis respectivament), presenten un total de viles i *aldeas* ben diferents.

Pobles i llocs

Les entitats classificades pel Nomenclàtor com a pobles o llocs són les més habituals pel conjunt de Catalunya i en la majoria de comarques. La xifra de pobles i llocs ha disminuït entre 1857 i 1991 en gairebé 400 entitats.

Igual que s'observa per les viles i *aldeas*, l'Alt i Baix Empordà, l'Alt Urgell i la Noguera repeteixen com a comarques amb un major nombre de pobles i llocs, aquesta vegada acompanyades pels dos Pallars i la Segarra (Taula 11.5). Per contra, destaca la poca presència d'aquesta categoria en les comarques més al sud de Catalunya: Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre i Terra Alta. La presència de pobles i llocs també és molt minsa en les comarques del Barcelonès, Garraf i Solsonès.

Taula 11.4. Distribució i evolució comarcal del nombre d'entitats amb categoria de vila o aldea, 1857 – 1998

Comarca	Nomenclàtor													
	1857	1860	1887	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1986	1991
Alt Camp	9	11	12	12	11	11	12	11	9	10	10	12	12	13
Alt Empordà	27	29	28	27	26	27	26	26	24	25	25	25	17	17
Alt Penedès	5	4	6	4	8	7	7	6	6	3	6	6	5	5
Alt Urgell	37	25	27	25	18	21	23	23	23	22	22	19	9	9
Alta Ribagorça	3	4	4	3	3	4	4	4	4	4	3	3	2	2
Anoia	9	18	19	20	20	21	24	23	20	18	21	21	15	16
Bages	8	7	12	11	12	12	12	12	11	12	12	12	9	9
Baix Camp	11	21	21	22	21	21	21	21	21	21	15	16	17	19
Baix Ebre	3	6	6	6	5	6	7	7	7	7	6	6	7	7
Baix Empordà	14	18	19	17	21	22	23	21	23	23	21	22	21	23
Baix Llobregat	31	8	7	7	7	7	6	6	6	6	6	6	10	10
Baix Penedès	2	3	3	4	4	4	5	5	5	5	5	4	4	4
Barcelonès	14	3	5	3	1	1
Berguedà	10	13	18	16	15	16	18	17	15	14	11	10	5	5
Cerdanya	17	12	13	11	12	12	18	19	17	16	16	12	10	7
Conca de Barberà	5	12	18	10	9	9	14	16	15	14	10	9	8	9
Garraf	3	3	4	4	3	3	3	5	4	3	3	3	5	5
Garrigues	4	6	6	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Garrotxa	5	17	17	15	11	19	17	19	19	19	18	17	9	9
Gironès	5	8	9	6	4	5	5	5	5	5	4	3	4	4
Maresme	8	7	8	9	10	10	14	13	13	14	13	12	14	12
Montsià	6	6	6	6	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Noguera	19	16	21	20	20	21	20	20	19	19	17	16	14	14
Osona	59	7	11	10	8	9	11	11	11	11	11	11	12	12
Pallars Jussà	11	18	17	15	14	17	17	18	18	18	18	17	10	10
Pallars Sobirà	10	14	13	12	12	13	12	12	12	11	12	12	10	10
Pla de l'Estany	4	5	5	3	2	1	6	5	10	8	7	7	6	.
Pla d'Urgell	2	.	2	2	2	3	3	3	3	4	4	4	4	4
Priorat	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	5
Ribera d'Ebre	12	14	13	12	13	13	14	13	14	14	14	13	13	14
Ripollès	8	16	16	10	11	10	12	8	8	8	8	8	7	5
Segarra	10	7	7	7	7	7	7	6	6	7	7	7	5	5
Segrià	5	5	8	9	7	8	8	8	8	9	8	9	9	10
Selva	13	20	21	19	20	19	20	19	18	19	19	16	16	15
Solsonès	9	6	8	7	8	5	5	7	5	5	5	5	2	3
Tarragonès	6	11	13	13	13	13	15	14	13	13	13	13	12	13
Terra Alta	8	9	9	9	9	9	9	9	9	9	8	8	8	8
Urgell	6	8	9	9	10	10	10	11	10	10	10	10	9	9
Val d'Aran	7	14	14	13	14	15	16	16	16	16	15	15	8	8
Vallès Occidental	25	8	6	6	5	5	11	12	9	9	9	11	8	7
Vallès Oriental	37	9	13	14	11	13	12	11	10	4	10	11	10	10
Total	491	432	478	437	421	442	480	475	459	448	435	424	360	356

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

Taula 11.5. Distribució i evolució comarcal del nombre d'entitats amb categoria de poble o lloc, 1857 – 1998

Comarca	Nomenclàtor													
	1857	1860	1887	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1986	1991
Alt Camp	27	22	22	21	20	22	23	20	25	24	20	22	21	20
Alt Empordà	88	91	89	83	77	77	77	76	82	78	79	75	67	67
Alt Penedès	39	25	33	34	31	38	41	40	38	30	41	41	37	35
Alt Urgell	74	76	85	83	82	86	85	85	84	84	81	83	65	66
Alta Ribagorça	32	21	22	22	22	22	22	22	21	21	19	21	11	11
Anoia	40	34	35	31	32	36	35	37	31	22	32	34	27	26
Bages	19	20	22	24	24	28	28	28	30	30	26	26	27	28
Baix Camp	21	17	18	17	18	18	17	19	17	16	16	15	14	15
Baix Ebre	5	4	3	3	4	4	3	3	3	3	3	3	3	3
Baix Empordà	63	59	60	58	55	55	55	55	55	54	56	56	44	47
Baix Llobregat	1	24	23	23	22	23	24	23	24	24	23	22	15	12
Baix Penedès	15	17	17	16	16	16	17	14	15	15	15	14	14	13
Barcelonès	6	12	13	8	5	3	2	2	2	1	2	1	1	1
Berguedà	60	12	21	22	22	24	24	25	26	26	23	23	16	14
Cerdanya	43	46	45	42	41	41	41	39	40	40	40	38	30	38
Conca de Barberà	41	41	32	32	33	33	34	31	33	33	30	31	31	30
Garraf	3	3	3	3	3	3	3	4	2	3	3	3	3	3
Garrigues	20	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18
Garrotxa	43	50	50	45	34	35	36	34	36	34	35	35	16	17
Gironès	49	51	49	50	48	51	51	51	48	50	57	47	37	28
Maresme	21	21	19	18	18	18	15	17	16	16	15	19	19	19
Montsià	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	3	3
Noguera	72	90	76	77	76	78	79	78	76	77	76	71	54	56
Osona	33	27	33	32	32	38	37	37	37	37	35	37	36	37
Pallars Jussà	105	110	101	99	98	100	100	100	98	95	96	95	51	53
Pallars Sobirà	93	92	95	95	90	96	97	96	96	90	95	94	54	59
Pla de l'Estany	37	40	40	39	37	37	33	23	31	31	27	32	26	22
Pla d'Urgell	16		15	15	15	15	15	15	15	15	14	13	13	13
Priorat	22	29	22	22	22	22	22	21	22	22	22	22	21	21
Ribera d'Ebre	5	3	4	4	4	4	3	3	3	3	3	3	3	3
Ripollès	38	43	50	35	32	32	34	33	34	32	32	32	23	25
Segarra	83	78	78	78	78	78	78	79	80	81	78	78	63	63
Segrià	36	38	31	30	31	31	31	31	31	35	30	29	28	27
Selva	28	28	28	24	21	23	23	22	17	23	19	22	14	16
Solsonès	3	4	3	3	4	11	12	12	12	12	12	10	1	1
Tarragonès	21	17	17	19	19	19	17	17	17	17	17	16	14	15
Terra Alta	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Urgell	39	37	33	32	30	33	32	32	32	32	31	31	31	31
Val d'Aran	30	24	24	24	23	23	23	22	22	22	22	22	22	25
Vallès Occidental	5	18	19	18	17	18	17	15	14	15	15	14	10	8
Vallès Oriental	32	25	32	31	34	37	37	35	37	21	38	39	31	34
Total	1415	1373	1387	1337	1295	1353	1348	1320	1329	1288	1303	1294	1017	1026

Font:: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

Taula 11.6. Distribució i evolució comarcal del nombre d'entitats amb categoria de barri o raval, 1857 – 1998

Nomenclàtor														
Comarca	1857	1860	1887	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1986	1991
Alt Camp	1	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	.	.
Alt Empordà	.	17	17	10	14	24	24	23	20	21	23	18	9	8
Alt Penedès	6	1	2	2	2	3	7	39	32	30	13	14	33	36
Alt Urgell	.	2	1	1	1	1	1	2	1	2	4	9	6	8
Alta Ribagorça	.	1	1	.	.	1	1	1	1	1	1	.	.	.
Anoia	.	2	3	2	3	2	5	15	13	11	7	1	.	10
Bages	1	.	12	6	15	22	29	27	22	25	18	21	18	32
Baix Camp	.	1	.	.	.	1	3	3	2	2
Baix Ebre	3	8	11	9	9	9	21	17	15	8	9	11	10	9
Baix Empordà	9	4	10	7	12	10	8	32	28	31	33	17	25	13
Baix Llobregat	.	17	20	15	14	17	25	24	21	22	9	9	8	12
Baix Penedès	.	13	5	2	2	3	5	6	7	7	7	10	13	17
Barcelonès	2	1	14	13	16	11	43	38	21	3	.	.	1	1
Berguedà	18	5	3	4	16	14	12	9	9	8	4	5	4	5
Cerdanya	1	1	1	1	1	2	2	3	1	2	7	9	5	5
Conca de Barberà	.	1	3	2	4	4	2	2	4	4
Garraf	3	1	1	1	1	1	2	9	1	1	5	5	4	4
Garrigues
Garrotxa	.	5	5	6	4	6	6	17	15	14	16	13	3	3
Gironès	4	11	10	8	9	9	9	14	17	19	19	23	6	10
Maresme	.	6	17	8	6	9	15	18	14	15	2	2	9	15
Montsià	.	.	2	1	6	4	5	6	1	2	2	2	7	7
Noguera	2	1	1
Osona	3	31	30	10	19	27	39	46	29	25	20	17	12	17
Pallars Jussà	1	4	5	4	3	3	4
Pallars Sobirà	1	1
Pla de l'Estany	3	2	2	1	1	2	2	4	1	1	.	.	4	5
Pla d'Urgell
Priorat	.	.	1
Ribera d'Ebre	.	2	3	1	3	3	1	1	1	1	.	1	1	1
Ripollès	.	4	4	.	3	3	3	4	5	4	5	9	3	2
Segarra	2	2	10
Segrià	4	7	5	.	.	2	2	2	.	.
Selva	.	4	5	6	6	6	4	20	19	19	16	18	5	5
Solsonès	1	1	.	.
Tarragonès	.	5	8	6	5	3	11	8	14	14	11	12	7	7
Terra Alta	.	4	3	1	1	1	1	1	1	1	1	.	.	.
Urgell	.	1	.	.	3	4	2	1	1	1	1	1	.	.
Val d'Aran	2	3	3	2	2	3	3	1
Vallès Occidental	.	.	3	2	5	7	22	32	41	24	19	20	22	22
Vallès Oriental	1	3	14	10	9	14	23	15	21	16	14	13	21	30
Total	58	163	222	143	202	241	349	440	376	334	271	266	241	299

Font.: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

Barris i ravals

Els barris i ravals són un tipus d'entitat que experimenten un destacat augment entre 1857 i 1991. El nombre de barris i ravals passa de 58 a 299 durant aquest període

(vegeu Taula 11.6.), assolint la xifra més alta l'any 1940. La presència de barris no és generalitzada a tota Catalunya, però només les comarques del Pla d'Urgell i Garrigues no han tingut mai cap barri.

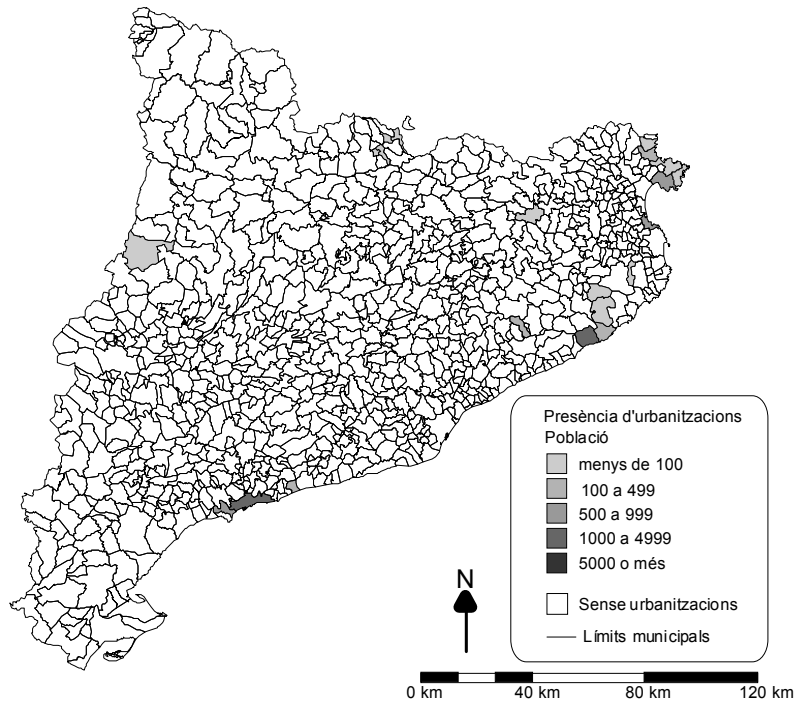
La distribució comarcal dels barris i ravals és més desigual que qualsevol de les categories anteriors. L'Osona, Bages, Vallès Occidental, Baix i Alt Empordà, Baix Llobregat, Barcelonès i Alt Penedès s'han caracteritzat per tenir una major freqüència de barris i ravals entre les seves entitats. Per contra, en l'altre extrem, destaquen un bon grapat de comarques on la presència de barris és gairebé inexistent. Aquestes comarques són les comarques de muntanya com l'Alt Urgell, Alta Ribagorça, Pallars Jussà, Pallars Sobirà i Vall d'Aran. També formen part d'aquest grup les comarques del Segrià, Noguera, Conca de Barberà, Urgell i Terra Alta, entre d'altres.

Les urbanitzacions

L'aparició de les urbanitzacions a Catalunya és posterior al naixement del Nomenclàtor. Les primeres entitats amb aquesta categoria apareixen l'any 1970, aproximadament 110 anys més tard de la realització del primer Nomenclàtor. A partir d'aquest fet, hom pot suposar-li certa experiència a la font en la captació d'aquest nou tipus de poblament.

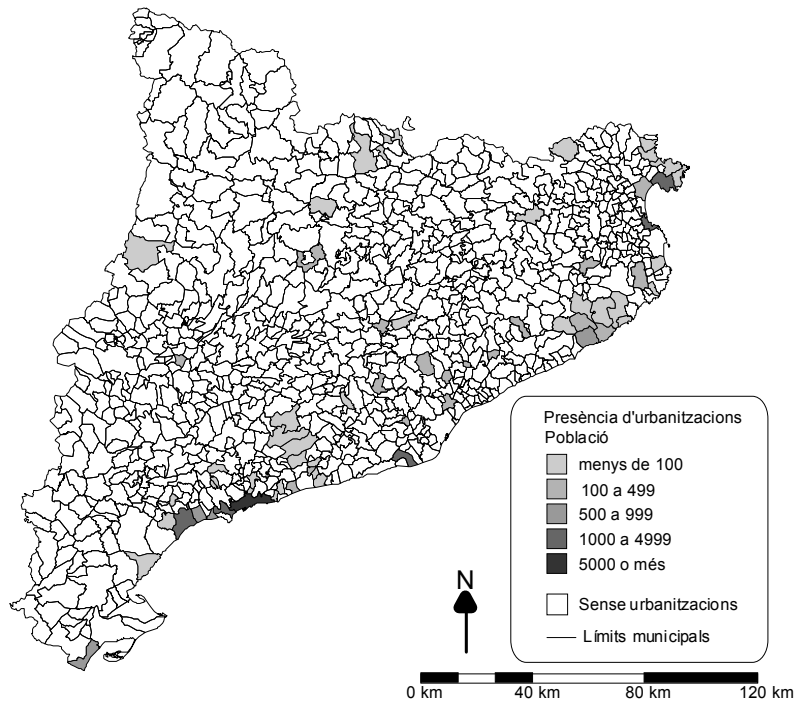
El primer Nomenclàtor que indica l'existència d'urbanitzacions és el de 1970 (vegeu Annex 6). Com mostra el Mapa 11.8., les primeres urbanitzacions apareixen majoritàriament en municipis del litoral català de les províncies de Tarragona i Girona, on destaquen tres focus diferenciats de municipis amb presència d'urbanitzacions. De nord a sud, el primer focus es troba a l'Alt Empordà i està format pels municipis de Colera, Llançà, Port de la Selva, Cadaqués i Roses. El segon focus està format pel municipis costaners de Tossa i Lloret de Mar (La Selva) i, a l'interior, Llagostera i Cassà de la Selva (Gironès). Finalment, el tercer focus està format pels municipis de Tarragona i Vilaseca i Salou (Tarragonès). Lluny del litoral, a la comarca de la Cerdanya també s'hi observa un focus de municipis amb presència d'urbanitzacions format pels municipis de Puigcerdà, Bolvir, Das, i Prats i Sansor.

Mapa 11.8. Municipis amb presència d'urbanitzacions i població resident, 1970

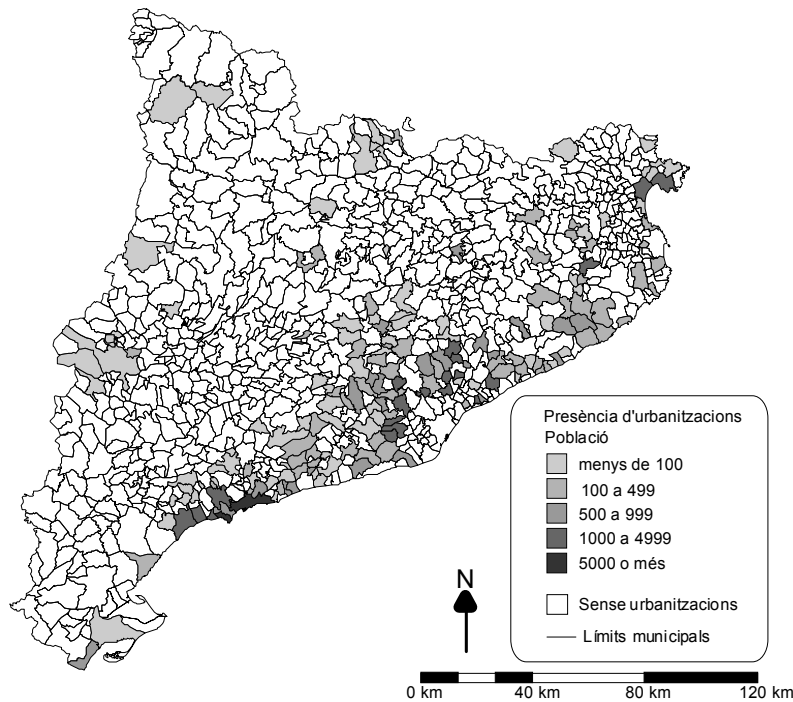
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

Mapa 11.9. Municipis amb presència d'urbanitzacions i població resident, 1981

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

Mapa 11.10. Municipis amb presència d'urbanitzacions i població resident, 1991

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

Per l'any 1981 (Mapa 11.9.) s'observa la consolidació dels quatre focus esmentats abans, però també l'augment del nombre de municipis amb presència d'urbanitzacions al litoral català i a la primera i segona corona metropolitana de Barcelona. Alguns exemples els trobem en els municipis de Castellar del Vallès, Esparreguera, Sant Antoni Vilamajor, Pallejà o Castelldefels, entre d'altres.

L'any 1991 (Mapa 11.10.) mostra un augment de les urbanitzacions respecte l'any 1981 més significatiu del que s'observa entre 1970 i 1981. Pràcticament, no hi ha cap municipi litoral que no compti amb la presència d'alguna urbanització. La presència d'urbanitzacions s'estén també a la majoria de municipis de la regió metropolitana de Barcelona, excepte en el més propers al municipi de Barcelona. La presència d'urbanitzacions també s'estén a d'altres indrets fora de litoral i de l'àmbit metropolità de Barcelona. Per exemple, destacaria el focus de municipis amb urbanitzacions al voltant de Lleida, i que inclou aquest mateix municipi més Alcarràs, Torres de Segre, Alcoletge, Torrefarrera, Rosselló, i Vilanova de Segrià.

Colònies industrials

Les primeres colònies industrials apareixen a Catalunya a principis del segle XIX, però és durant la segona meitat del XIX i primera meitat del XX quan sorgeixen la majoria d'elles. En aquest sentit, el Nomenclàtor esdevé un testimoni d'excepció de l'origen i evolució de les colònies industrials a Catalunya. Clua (1991, 1992) classifica aquestes colònies segons el model de la seva morfologia urbana en tres tipus: i) morfologia bàsica; ii) morfologia desenvolupada; iii) morfologia evolucionada.

A partir de les colònies classificades per Clua, en aquest apartat es comparen les colònies industrials que alguna vegada han aparegut en el Nomenclàtor amb les que proposa l'autor. De les 85 colònies citades per Clua 41 apareixen alguna vegada en el Nomenclàtor. Per tipus, les diferències entre la versió de Clua i el Nomenclàtor són menors quan més evolucionada és la morfologia. Pel tipus bàsica hi ha una diferència de 20 colònies (27 Clua i 7 Nomenclàtor), pel tipus desenvolupada la diferència és de 16 (24 Clua i 8 Nomenclàtor) i pel tipus evolucionada la diferència és de 5 (34 Clua i 29 Nomenclàtor).

Totes les entitats alguna vegada classificades com a colònia industrial pel Nomenclàtor apareixen recollides en la Taula 11.8., junt amb la seva xifra de població. No totes les colònies que registra el Nomenclàtor estan presents en el llistat de Clua. En total són 73 les colònies registrades per aquesta font. Mai aquestes 73 colònies han estat presents en una sola edició. La primera vegada que el Nomenclàtor informa de l'existència de colònies industrials és l'any 1900. Fins l'any 1920 no se'n torna a registra cap més.

Les comarques amb un nombre major de colònies són el Bages i el Berguedà, seguides de l'Osona, Ripollès i Baix Llobregat. Puig-Reig (Berguedà) destaca com a municipi amb una major presència d'entitats colònia industrial. Segons informa el Nomenclàtor, el màxim nombre de persones que ha residit mai en una colònia industrial a Catalunya és correspon a la colònia industrial la Bauma, que pertany al municipi de Castellvell i el Vilara, per l'any 1960. En concret, en aquesta colònia van ser censades 1.087 persones.

Taula 11.3. Colònies industrials a Catalunya segons el Nomenclàtor, 1900 - 1991

Comarca	Municipi	Entitat	Nomenclàtor											
			1900	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1986	1991		
Anoia	Sta. Margarida de Montbui	CENSADA (LA)											1	
Bages	Balsareny	RABEYA (LA)									33	80		
		SANT ESTEVE									124	97		
		VILAFRUNS									465	365		
	Castelgalí	BARRIO DE LA FABRICA				206	224	479	378	295				
		CAN CARNER	120	270										
		CARBONS ELECTRICS (ELS)	35	21	30									
Castellví i el Vilar		BAUMA (LA)					1072	1087				712		
		BORRAS					868	917						
		BURES					413	556				558		
		CAN SERRA I PADRO					105	124	178	74	74	9		
		ESTACION DEL NORTE									34			
Manresa		COMTALS (ELS)			149	340	486	213	136	114	86			
Monistrol de Montserrat		COLONIA GOMIS								39	9			
Navarxes		GALOBART				198	184	250			110	52		
Navàs		PALA DE TORRUELLA (EL)										234	170	
		VALLS DE TORRUELLA (EL)										245	255	
St. Mateu de Bages		VALLS DE TORRUELLA	85	16							291	260	211	
		COLONIA SEDO				337	345	415	406	405	209			
		PUIG DE MONTSERRAT (EL)	353	4										
Baix Llobregat	Martorell	CAN BROS										48	36	
		COLONIA GUJELL	386			834	802							
Barcelona	Colònia de Cervelló	SANTA CREU D'OLORDE											15	
		FABRICA NOVAL (LA)		193										
Berguedà	Avià	PLANA (LA)											74	
		ROSAL											36	
	Berga	FABRICA DEL RIU (LA) O FABRICA DEL ROSAL (LA)	425											
	Casserres		AMETLLA (LA)											121
COMELLAS-GUIXARO														241
Castellar de N'Hug		CLOT DEL MORO (EI)				40	61	106						
		CONSOLACION (LA)										53		
Cercs		SANT CORNELI										205	196	
													167	
Gironella		VILADOMIU NOU											202	
		VILADOMIU VELL												163
Puig-reig		AMETLLA DE MEROLA (LA)	559	669	604	637	674	714	532	460	412			
		CAL RIERA												177
		CAN PRAT	279	253	237	234	285							
		CAN TORRA					219							
		CAN VIDAL			547	407	514	850	502					
		COLONIA MANENT			304	299	361	482	447	290	186			
		COLONIA PONS	535	525	367	491	444	325	250	168	117			
		COLONIA VIDAL				181				317	218	145		
		COLONIA VILADOMIU			237				295	262	178	194	162	
		Garrotxa	Planes d'Hostoles, les	COSTA (LA)										
DUSOL						71	71	50	39	8				
MAGEN						28	33	22	16	12				
PAULI						154	26	53	62	36				
Noquera	Artesa de Segre	FABRICA (LA)		236	93	255	269							
Osona	Masies de Roda, les	CASA CONSISTORIAL (LA)					194							
		CODOL-DRET			235	282		396						
		SALOU	61	147	137			261	63					
Masies de Voltregà, les	Orís	COLONIA LACAMBRA										57	39	
		COLONIA YMBERN									9	0		
		FABRICA DE LA MAMBLA (LA)	208											
		FABRICA DEL CONANGLE O DEL PELUT (LA)	79											
St. Feliu de Torelló		MAMBLA D'ORIS (LA)									19	27		
						87	97	123	148	81	35			
St. Martí de Centelles		VALLDENEU							93	76				
St. Vicenç de Torelló		BORGONYA				853	824	804						
		VILASECA				351	455	388						
Ripollès	Campelles	FABREGAS							255	81	23	4		
		COLONIA ESTEBANIELL							219	163	136	104		
	Ripoll	COLONIA NOGUERA			58		58							
		COLONIA ROCAFiguera			80		118	229						
		COLONIA SORRIBAS			40		111							
St. Joan de les Abadesses		MALPAS			98		36							
		CAN MARTIN				54	42	19						
		JORDANA							74	30	31	10		
LLAUDET							228	199	175	153				
Selva	Riells i Viabrea	CONDES DE ALBA								84	226	236		
Vallès Occidental	Sabadell	FABRICA CUADRAS (LA)			38									
		LA LANERA ESPAÑOLA			31									
Vallès Oriental	St. Fost de Campsentelles	COLONIA BOSC DE MONTEALEGRE "LA CONRERIA"								135	156	117		

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

Gràcies a l'anàlisi de la distribució territorial de les entitats segons la seva categoria s'ha arribat a les següents conclusions:

- i) Que la distribució de les entitats segons categoria no és homogènia.

- ii) Que la distribució de les ciutats, viles i *aldeas*, pobles i llocs és més homogènia que la distribució dels barris, urbanitzacions i colònies industrials.

12. El Nomenclàtor en detall: la continuïtat temporal de les entitats de cinc municipis d'estructura diversa

12.1. Presentació

Aquest capítol té com a objectiu analitzar detalladament les dades del Nomenclàtor per a cinc municipis de Catalunya d'estructura diversa. Amb aquest exercici pretenc conèixer com es comporta la font quan s'estudia en profunditat la informació que proporciona. El nivell d'agregació amb el que he tractat les dades en els capítols anteriors no permet saber què és el que passa a l'interior de cada municipi. La selecció dels municipis escollits obeeix a la raó de treballar amb un representant de cada tipus de poblament. En aquest sentit, Gratallops representa el municipi concentrat rural, Oristà el poblament dispers, Vall de Boí el poblament pirinenc, Cerdanyola el poblament concentrat urbà, i Tossa de Mar el poblament concentrat de costa.

Per a cada municipi seguiré el mateix esquema d'anàlisi, estructurat en quatre punts:

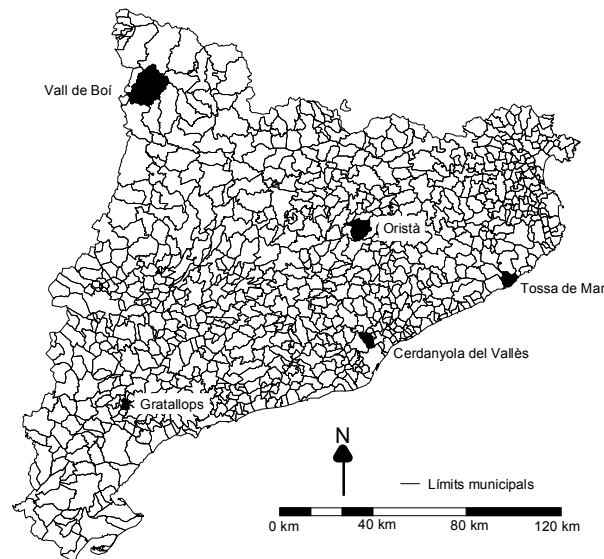
- i) Exploració preliminar de les dades per a corregir errors de llenguatge en la denominació de les entitats. El Nomenclàtor té problemes de consistència històrica com qualsevol font que es perllonga en el temps. Aquests problemes no sols afecten a l'estructura de la font, sinó encara més a la denominació de les entitats. Per poder

processar amb garanties aquesta informació, és important estandarditzar la nomenclatura. Una mateixa entitat pot rebre diferents noms en funció del Nomenclàtor. En aquesta fase preliminar, només he pogut corregir els casos més evidents, és a dir, aquells casos en que es coneix que es tracta de la mateixa entitat, però amb una lleugera modificació en el nom. Per exemple, pel municipi de Tossa de Mar trobem "San Benito" l'any 1860 i "Sant Benet" l'any 1930. A Oristà apareix "Riera d'Olost (La)" pels anys 1860 i 1887 i "Riera (La)" pels anys 1930 i 1940. Per a esmenar aquests problemes he decidit, sempre que sigui possible, donar prioritat a la versió catalana i la versió més completa. Amb tot, aquells casos en els que s'utilitzen nomenclatures diferents per denominar una mateixa entitat no han estat solucionats en aquest punt. Per aquestes situacions, és necessari recórrer a fonts complementàries que contrastin la informació del Nomenclàtor.

- ii) Elaboració de les taules de continuïtat. Es tracta de la realització d'una taula que permet fer el seguiment de totes les entitats de cada municipi al llarg del temps. Més enllà de conèixer l'evolució del poblament, aquesta taula posa en evidència tota mena d'inconsistències per part de la font. Per exemple, el fet que una determinada entitat desaparegui en un sol Nomenclàtor pot ser indicador d'un problema de registre deficient.
- iii) Anàlisi de les xifres de població per entitats. En aquest cas, es realitza un seguiment de la de la població associada a cada entitat, sempre i quan aquesta informació estigui disponible i les entitats tinguin població efectiva. Pels Nomenclàtors de 1860 i 1887 aquesta informació no està disponible. A partir d'aquestes dades és possible saber si hi ha convergència o divergència pel que fa a la dinàmica poblacional de les entitats d'un mateix municipi o explorar l'impacte del creixement / decreixement de la població sobre l'estructura de poblament.
- iv) Utilització d'altres fonts per a contrastar les dades del Nomenclàtor. La cartografia i documents de natura similar al Nomenclàtor ofereixen la possibilitat de contrastar la informació d'aquesta font. Les discrepàncies observades seran un bon referent per

avaluar la qualitat de la font, i alhora observar en quin tipus de poblament les discrepàncies són menors. En la majoria de casos, aquestes fonts només permeten comprovar la informació relativa a la presència / absència d'entitats, però no pas a la de llurs atributs. Tampoc és possible contrastar aquesta informació per a tots els anys. Les fonts utilitzades són *l'Estudi de les unitats de població dels municipis a Catalunya* (Morera i Tort 1988) i cartografia 1:50.000 dels municipis analitzats (ICC 1996) (vegeu Annex 8).

Mapa 12.1. Localització dels municipis seleccionats per examinar la continuïtat temporal de les entitats

Font : Elaboració pròpia.

12.2. Vall de Boí

Vall de Boí és un municipi de l'Alta Ribagorça que és fruit de l'agregació dels antics municipis de Barruera, Erill la Vall, Boí, Cardet, Còll, Saraís, Taüll i Durro. El Nomenclàtor mostra la continuïtat en el temps de les entitats principals d'aquests municipis (Taula 12.1.). Més enllà d'aquestes entitats, no n'hi ha gaires més. Només destacaria l'aparició del Pla de l'Ermita l'any 1991. Es tracta d'un municipi que té més

d'una entitat perquè és el resultat de la fusió de diversos municipis, però no perquè hi domini un tipus de poblament d'estructura dispersa, ans el contrari.

Taula 12.1. Continuïtat de les entitats al municipi de Vall de Boí, 1857 - 1998

Entitat	Nomenclàtor															Total	
	1858	1860	1873	1887	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1986	1991		1998
Barruera	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16
Boí	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16
Cabanasas (Les)	.	1	1
Caldes de Boí	.	1	1
Cardet	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	.	.	.	13
Caserius	1	1
Cóll	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16
Durro	1	.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	15
Erill la Vall	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16
Foneria del Pubill	.	1	1
Foneria del Violí	.	1	1
Molí de Barruera	.	1	1
Molí de Caldes	.	1	1
Molí de Casos	.	1	1
Molí de Coll	.	1	1
Molí de Sierra	.	1	1
Molí de Taüll	.	1	1
Molí de Vidal	.	1	1
Molí d'Erill la Vall	.	1	1
Nostra Senyora de Caldes	1	1	.	1	3
Nostra Senyora de les Cabanasas	.	1	1
Palleras	.	1	1
Pla de l'Ermita	1	1	2
Puesto de Carabiners	.	1	1
Sant Cristófol	.	1	1
Sant Félix	.	1	1
Sant Jaume	.	1	1
Sant Nicolau	.	1	1
Sant Quirc de Taüll	.	1	1
Sant Salvador	.	1	1
Santa Cecília	.	1	1
Sarais	.	.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	.	.	.	11
Serena (La)	.	1	1
Serrals	1	1
Taüll	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16
Violí (El)	.	1	1
Total	10	31	8	9	8	8	8	8	8	8	8	8	8	6	7	7	

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

La població del municipi de Vall de Boí s'ha reduït a la meitat entre 1857 i 1998 (Taula 12.2.). L'entitat de Barruera ha estat tradicionalment la més poblada encara que també la que ha perdut més població de totes. La pèrdua de població també s'observa per les entitats de Cóll, Durro i Taüll quan es compara la situació de 1887 amb la de 1998. Per

contra, la població de les entitats de Boí i Erill la Vall és mantenen més o menys estables.

La població disseminada a Vall de Boí té històricament poca presència en el conjunt del municipi.

Segons l'estudi de Morera i Tort (1988), Saraís i Caldes de Boí són les úniques entitats que no estan presents en el Nomenclàtor de 1986, encara que si que ho havien estat en nomenclàtors anteriors a aquest. Pel que fa a la resta d'entitats, hi ha coincidència total entre ambdues fonts.

Taula 12.2. Població de les entitats de Vall de Boí, 1857 - 1998

Entitat	Nomenclàtor													
	1857	1887	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1986	1991	1998
Barruera	756	215	210	193	199	172	155	168	164	140	113	110	127	141
Boí	72	190	149	167	156	153	140	151	151	152	116	110	136	179
Cardet	48	51	53	61	60	50	46	55
Caserius	20
Cóll	70	162	121	131	126	85	80	73	56	23	6	12	7	29
Durro	406	358	297	251	262	226	172	242	220	146	95	83	77	101
Erill la Vall	68	105	81	115	109	86	88	106	126	67	59	62	62	79
Nostra Senyora de Caldes	35
Pla de l'Ermita	63	45
Saraís	.	71	56	80	61	41	60	20
Serrals	24
Taüll	88	321	235	288	329	245	219	231	191	137	94	85	93	181
Disseminat	.	19	.	19	16	16	.	13	81	51	43	0	13	38
Total	1587	1492	1202	1305	1318	1074	960	1059	989	716	526	462	578	793

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

La cartografia 1:50.000 permet identificar 12 de les 36 entitats de població que alguna vegada han aparegut en el Nomenclàtor. A excepció de Pla de l'Ermita, totes les entitats del Nomenclàtor de 1998 apareixen en el mapa. En canvi, la majoria de les entitats de 1860 no hi apareixen. Les entitats de Saraís i Cardet es troben en el mapa, encara que a partir de la cartografia no és possible determinar si mantenen el nombre d'edificis necessari per a figurar com a entitats de població. Saraís i Cardet apareixen fins a 1981, però deixen de tenir població concentrada des de 1960. Aquest fet coincideix amb l'augment de la població dispersa pel conjunt del municipi. Amb tot, la hipòtesi més

probable és que la petita grandària poblacional de Saraís i Cardet sumada a la pèrdua de població que experimenten fan que desapareguin les condicions indispensables per a ser considerades entitat.

12.3. Cerdanyola del Vallès

Cerdanyola del Vallès, municipi de la comarca del Vallès Occidental, presenta un nombre d'entitats que varia en funció del Nomenclàtor (Taula 12.3.) Les edicions de 1860, 1887, 1940 i 1930 són les que informen d'un major nombre d'entitats. A excepció de l'entitat Cerdanyola, que dóna nom al municipi i és present en tots els anys, no hi ha cap altre que aparegui en totes les edicions. És més, el Castell és l'entitat, després de Cerdanyola, que apareix en un nombre major d'edicions, 6 en total. Entitats com Montflorit, Bellaterra o Ciutat Badia són registrades pel Nomenclàtor durant tres o quatre edicions i després desapareixen. L'entitat Ciutat Badia s'ha independitzat com a municipi i per aquesta raó desapareix com a entitat de Cerdanyola entre 1991 i 1998. L'any 1998, el municipi de Cerdanyola és format per una sola entitat, segons informa el Nomenclàtor d'aquest any.

La població del municipi de Cerdanyola ha incrementat considerablement entre 1857 i 1998. Increment que suposa per l'any 1998 una xifra gairebé un miler de vegades més gran que la de 1857 (Taula 12.4.) i que té com a principal protagonista l'entitat de Cerdanyola i, a partir de 1981, la de Badia del Vallès. El domini aclaparador de l'entitat de Cerdanyola s'observa sobretot a partir de 1930. Abans d'aquest any, tot i ser sempre la més poblada, hi ha altres entitats que destaquen: carrer de Sant Josep i carrer Nou. A més, per l'any 1900 gairebé una quarta part de la població vivia en disseminat. La població disseminada a Cerdanyola ha vist disminuir el seu pes relatiu sobre el conjunt, encara que en termes absoluts s'hagi mantingut.

La població per entitats a Cerdanyola mostra el cas d'un municipi que ha vist variar la seva estructura inicial a causa d'un fort creixement poblacional de la seva entitat principal.

Taula 12.3. Continuitat de les entitats al municipi de Cerdanyola del Vallès, 1857 - 1998

Entitat	Nomenclàtor																	Total
	1857	1860	1873	1887	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1986	1991	1998		
Beguda (La)	.	1	1	
Bellaterra	1	1	1	1	4	
Bomba dels Hurons (La)	.	1	1	
Ca n'Altaió	.	1	1	
Cal Bayell	.	1	1	
Cal Cotxeret	.	1	1	
Cal Magre	.	1	1	
Can Altimira	.	1	1	
Can Banús	.	1	.	1	2	
Can Barmona	.	1	1	
Can Canaletes	.	1	1	
Can Catà	.	1	1	
Can Cerdà	.	1	1	.	1	1	4	
Can Codina	.	1	1	
Can Codonyers	.	1	1	
Can Codonyers	1	1	
Can Coll	.	1	.	1	.	.	1	3	
Can Costa	.	1	1	
Can Domènec	.	1	1	
Can Fatjó del Matí	.	1	1	
Can Fatjó del Molí	.	.	.	1	.	.	1	2	
Can Fatjó dels Aurons	.	1	1	.	1	1	4	
Can Fatjó dels Xiprés	.	1	.	1	.	.	1	1	4	
Can Fermí	.	1	1	
Can Ferrer	.	1	1	
Can Gan	1	1	
Can Güell	.	1	1	
Can Llonch	.	1	1	
Can Llòpis	.	1	1	
Can Llòssas	.	1	1	
Can Magrans	.	1	1	
Can Miró	.	1	1	
Can Mitjans	.	1	1	
Can Oliver	.	1	1	
Can Planes	.	1	1	
Can Serra	.	1	.	1	2	
Can Valladaura	.	1	1	2	
Can Xaráu	.	1	1	
Can Xercavins	.	1	1	
Carrer de Sant Josep (El)	.	1	.	1	1	3	
Carretera (La) ó Carrer Nou (El)	.	.	.	1	1	1	1	4	
Casa nova (La)	.	1	1	
Casilla de Can Mitjans (La)	.	1	1	
Casilla de la Beguda (La)	.	1	1	
Castell (El)	.	1	.	1	.	.	1	1	1	1	6	
Cerdanyola del Vallès	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16	
Cínia den Codonyós (La)	.	1	1	
Cínia den Miró (La)	.	1	1	
Cínia den Serra (La)	.	1	1	
Ciutat Badia	1	1	1	.	.	3	
Cordellas	.	1	.	1	.	.	1	3	
Església de Cerdanyola (La)	.	1	.	1	2	
Església de Sant Iscle (La)	.	1	.	1	2	
Església Vella (La)	1	1	2	
Estació del ferro-carril (La)	.	1	1	
Farigola (La)	.	1	1	2	
Forn de Can Serra (El)	.	1	1	
Granja Flor de Mayo(La)	1	1	
Miró	1	1	
Molí den Serra (El)	.	1	1	
Montflorit	1	1	1	1	4	
Sanatori Flor de Mayo	1	1	
Sant Iscle de les Feixes	1	1	1	1	4	
Santa Maria de les Feixes	.	1	1	
Torre Cendrera (La)	.	1	1	
Total	1	53	1	12	3	2	5	14	10	7	6	1	2	2	2	1		

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

Taula 12.4. Població de les entitats de Cerdanyola del Vallès, 1857 - 1998

Entitat	Nomenclàtor													
	1857	1887	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1986	1991	1998
Bellaterra	7	55	91	183
Can Cerdà	8	.	.	42
Can Codonyers	13
Can Coll	.	10	.	.	.	17
Can Fatjó del Molí	.	6	.	.	.	28
Can Fatjó dels Aurons	14
Can Fatjó dels Xiprés	.	17	.	.	.	28	13
Can Gan	4
Can Serra	.	14
Can Valldaura	20
Carrer de Sant Josep (EI)	.	153	141
Carrer Nou (EI)	.	37	75	257	464
Castell (EI)	.	11	.	.	10	4	10
Cerdanyola del Vallès	574	473	494	596	678	2542	3210	3482	5158	19945	39973	42545	47615	51090
Ciutat Badia	10686	9786	9424	.
Cordellas	.	6	.	.	.	19
Església de Cerdanyola (La)	.	5
Església de Sant Iscle (La)	.	4
Església Vella (La)	7	8
Farigola (La)	12
Granja Flor de Mayo(La)	4
Miró	20
Montflorit	169	90	316	417
Sanatori Flor de Mayo	327
Sant Iscle de les Feixes	5	.	53
Disseminat	.	203	218	179	187	178	.	118	306	.	514	1395	371	215
Total	574	939	928	1032	1351	3030	3496	4007	6433	19945	51173	53726	57410	51305

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

Les versions del Nomenclàtor i la de Morera i Tort (1988) discrepen significativament l'una de l'altra. Mentre que la primera només fa referència a dues entitats per l'any 1986, la segona informa d'un total de 14, de les quals més d'una havia aparegut en algun Nomenclàtor. És el cas de Bellaterra, Can Cerdà, Can Fatjó dels Aurons i Montflorit, entre d'altres. Per contra, hi ha entitats com la Universitat Autònoma de Barcelona, Terranova o els polígons de la Bòbila, la Clota, i Uralita que mai havien aparegut en el Nomenclàtor.

La cartografia 1:50.000 permet identificar 21 de les 65 entitats que alguna vegada han aparegut en el Nomenclàtor. El poblament de Cerdanyola és força complex. Des d'una perspectiva morfològica i segons la definició d'entitat del Nomenclàtor de 1996, Can Cerdà hauria d'haver estat considerada com una entitat per sí mateixa, doncs és evident que la separen més de 200 metres de l'entitat veïna i té més de 10 edificis agrupats. El cas de Bellaterra és susceptible de diferents interpretacions, doncs si es considera la

Universitat Autònoma de Barcelona probablement no hi hagi els 200 metres de separació. Els casos de Montflorit o els polígons industrials que apareixen en l'estudi de Morera i Tort no haurien de ser considerats com a entitat, doncs es troben pràcticament conurbats amb l'entitat de Cerdanyola. De tota manera, per aquesta mateixa lògica l'entitat de Cerdanyola hauria de formar part d'un mateix conjunt junt amb la dels municipis de Badia del Vallès, Barberà i Ripollet. Però l'estructura del Nomenclàtor no permet aquest fet, doncs les entitats no poden superar els límits municipals.

12.4. Gratallops

El municipi de Gratallops a la comarca del Priorat es caracteritza per tenir una sola entitat, que es manté al llarg del temps i que porta el mateix nom del municipi (Taula 12.5.). En la majoria de Nomenclàtors, a excepció de 1860, 1887, 1930 i 1940, Gratallops és municipi d'una sola entitat. La generosa definició de 1860 suposa per Gratallops un total de vuit entitats, prova evident de la poca presència de poblament dispers en aquesta zona. Els Nomenclàtors de 1887, 1930 i 1940 registren un total de cinc entitats, les mateixes per tots tres anys, de les quals només dues coincideixen amb les de 1860 (Gratallops i Consolació)

Taula 12.5. Continuïtat de les entitats al municipi de Gratallops, 1857 - 1998

Entitat	Nomenclàtor															Total	
	1857	1860	1873	1887	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1986	1991		1998
Gratallops	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16
Consolació	.	1	.	1	.	.	.	1	1	4
Masia del Jové	.	.	.	1	.	.	.	1	1	3
Masia de l'Hort del Piqué	.	.	.	1	.	.	.	1	1	3
Masia d'en Serres	.	1	.	1	.	.	.	1	1	3
Mas de Porrera	.	1	1
Molí de la Vila	.	1	1
Barraques	.	1	1
Mas d'Arbolino	.	1	1
Molí de l'Oli	.	1	1
Total	1	8	1	5	1	1	1	5	5	1	1	1	1	1	1	1	

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

La població de Gratallops ha experimentat un retrocés constant entre 1858 i 1998. En concret, la població ha passat de 1.146 a 218 habitants en aquest període (vegeu Taula

12.6.). Pràcticament, la totalitat de la població s'agrupa en l'entitat principal de Gratallops, el que vol dir, que la dinàmica de l'entitat principal condiona la del municipi. La població disseminada d'aquest municipi és gairebé insignificant.

Taula 12.6. Població de les entitats de Gratallops, 1857 - 1998

Entitat	Nomenclàtor													
	1857	1887	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1986	1991	1998
Gratallops	1146	969	696	658	633	493	427	415	357	296	275	270	234	212
Consolació	.	5
Masia de l'Hort del Piqué	.	7
Disseminat	.	3	10	4	11	1	1	6
Població Total	1146	984	706	662	644	494	428	415	357	296	275	270	234	218

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

L' *Estudi de les unitats de població dels Municipis a Catalunya* (Morera i Tort 1988) permet contrastar les entitats del Nomenclàtor amb les unitats de població en aquest primer treball, encara que això només és possible per l'any 1986. En aquest cas, no existeix cap discrepància entre ambdues fonts: Gratallops és l'única entitat del municipi.

La cartografia 1:50.000 permet identificar 5 de les 8 entitats que alguna vegada han aparegut en el Nomenclàtor. A excepció de l'entitat principal de Gratallops, la resta d'assentaments no es poden considerar com a entitats a tenor del que s'observa en la cartografia.

12.5. Oristà

Oristà és un municipi de la comarca d'Osona pel que el total d'entitats de població varia significativament en funció del Nomenclàtor. L'any 1860 s'observa la xifra màxima d'entitats amb un total de 102 unitats (Taula 12.7.). A continuació, hi ha les 53 entitats de 1887, 23 de 1940 i 18 de 1930. Aquest fet demostra que Oristà és un municipi amb una alta presència de poblament dispers, que es manifesta sempre que hi ha una definició d'entitat generosa o sobrerregistre que ho permet. Quan això no passa, quatre són les entitats que el Nomenclàtor recull regularment per aquest municipi. La primera és Oristà, que dóna nom al municipi i apareix en tots els Nomenclàtors. La segona és la

Torre d'Oristà, que apareix en tots els anys excepte 1857 i 1873. La tercera és raval d'Olost, present a totes les edicions excepte 1857, 1873 i 1998. Finalment, la quarta entitat és raval de Sant Feliu Sasserra, que apareix des de 1900 fins a 1998.

Taula 12.7. Continuitat de les entitats al municipi d'Oristà, 1857 – 1998

Entitat	Nomenclàtor																		Total
	1857	1860	1873	1887	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1986	1991	1998			
Acensaments de Boladéras (Els)	.	1	1		
Altarriba	.	1	.	1	.	.	.	1	1	4		
Raval de Sant Feliu	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12		
Raval d'Olost	.	1	.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	.	13		
Auberries (Les)	.	1	.	1	2		
Bac	.	1	.	1	.	.	.	1	1	4		
Bartrons (Els)	.	1	.	1	2		
Bauberia (El)	.	1	1		
Baubóns (Els)	.	.	.	1	1		
Blanquer (El)	.	1	.	1	2		
Boladeras	.	1	.	1	2		
Ca la Marsala	.	1	1		
Cabanes	.	1	.	1	.	.	.	1	1	4		
Cal Teuler	.	1	1		
Camps (Els)	.	1	1		
Camps d'en Devesa (Els)	.	1	1		
Can Campàs	.	1	.	1	2		
Can Cerarols	.	1	1		
Can Cirera	.	1	1		
Can Gall	.	1	1		
Can Galtés	.	1	1		
Can Golobardas	.	1	1		
Can Llinet	.	1	1		
Can Maysach	.	1	1		
Can Miquelet	.	1	1		
Can Poll	.	1	1		
Can Raleta	.	1	1		
Can Saubet	.	1	1		
Can Xacó	.	1	1		
Can Xanech o Carrer d'en Boixeda (El)	.	1	.	1	.	.	1	1	1	5		
Can Adjutori	.	1	1		
Caraüll	.	1	.	1	2		
Carrer d'amargura (El)	.	1	.	1	.	.	1	1	1	5		
Casa Nova del Bac	.	1	.	1	2		
Casa Pinosa	.	1	.	1	2		
Castell d'Olost (El)	.	1	.	1	.	.	.	1	1	4		
Castellet (El)	.	1	1		
Codinach	.	1	.	1	2		
Comes Olives (Les)	.	1	.	1	.	.	.	1	1	4		
Coromina (La)	.	1	.	1	.	.	1	1	1	5		
Crespí (El)	.	1	.	1	2		
Deveses (Les)	.	1	1		
Fàbrega (La)	.	1	.	1	2		
Gallinera (La)	.	1	.	1	2		
Gorrians	.	1	1		
Guardia (La)	.	1	1		
Hostal del Trumfo (El)	.	1	1		
LLiscàs	.	1	.	1	2		
Llobartera (La)	.	1	1		
Mallorca	.	1	1		
Mas Bossal (El)	.	1	1		
Molí de Carauil (El)	.	1	1		

Taula 12.7. (Continuació)

Entitat	Nomenclàtor																Total
	1857	1860	1873	1887	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1986	1991	1998	
Molí de la Coromina (EI)	.	1	1
Molí de la Quintana (EI)	.	1	1
Molí de la Riba (EI)	.	1	1
Molí de la Riera d'Olost (EI)	.	1	1
Molí del Bach (EI)	.	1	1
Molí del Solà de la Vall (EI)	.	1	1
Molí xich de la Quintana (EI)	.	1	1
Olorins	.	1	.	1	2
Orista	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16
Peonelles	.	1	1
Pedragosa	.	1	.	1	2
Pla (EI)	.	1	.	1	2
Pla de la Roca (EI)	.	1	1
Pla Noguera (EI)	.	1	1
Plans de las Cabanas (Els)	.	1	1
Pólachs (Els)	.	1	1
Prat de Toneu	.	1	.	1	1	3
Puig de Sant Genis (EI)	.	1	.	1	2
Puig de Sant Salvador (EI)	.	1	.	1	2
Puig Saulénas (EI)	.	1	1
Quintana (La)	.	1	.	1	.	.	.	1	1	4
Riba (La)	.	1	.	1	1	3
Riera d'Olost (La)	.	1	.	1	.	.	.	1	1	4
Rierola	.	1	.	1	2
Rocaguinarda (La)	.	1	1
Salelles	.	1	.	1	2
Sant Adjutori	.	.	.	1	1
Sant Nazari	.	1	.	1	2
Sant Nassari de Vilarrubí	.	1	.	1	2
Sant Salvador	.	1	.	1	.	.	.	1	1	4
Sant Sebastià	.	1	1
Sant Eularieta	.	1	1
Segalers	.	1	.	1	.	.	.	1	1	4
Sella (La)	.	1	.	1	2
Serra Jordia	.	1	.	1	1	3
Solà de la Vall (EI)	.	1	.	1	2
Solà Segalés (EI)	.	1	.	1	2
Solans (EI)	.	1	1
Soler de la Riera (EI)	.	1	.	1	2
Solerot (EI)	.	1	1
Terricabres	.	1	.	1	.	.	.	1	1	4
Tint (EI)	.	1	1
Tonéu (EI)	.	1	1
Tornamira	.	1	.	1	.	.	.	1	1	4
Torre d'Orista (La)	.	1	.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	14
Vallgafarró	.	.	.	1	1
Vallgatina	.	1	.	1	1	3
Vallplandixóns	.	.	.	1	1
Venta (la)	.	1	1
Verdaguer	.	1	1
Vilafarigola	.	.	.	1	1
Vilacendra	.	1	.	1	2
Vilaragut	.	1	1
Vilargonter	.	1	.	1	2
Vila-roger	.	1	.	1	2
Vila-rubí	.	1	.	1	1	3
Total	1	102	1	56	4	4	7	18	23	4	4	4	4	4	4	3	

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

La població del municipi d'Oristà ha disminuït entre 1857 i 1998 (Taula 12.8.). Fins a 1960, la xifra d'habitants manté un trajectòria irregular. Les entitats tradicionalment més poblades són Oristà i la Torre d'Oristà, seguides dels ravals d'Olost i Sant Feliu Saserra. Entre 1950 i 1970 no és coneix la xifra de població d'aquests dos ravals que, segons les comprovacions fetes al respecte, hauria passat a considerar-se com a població disseminada. De tota manera, la destinació final de la població d'aquests dos ravals pels anys 1950 a 1970 és difícil de determinar, doncs no hi ha cap argument convincent en favor de cap teoria, encara que les dades de població puguin suggerir una altra cosa.

El raval d'Olost desapareix com a entitat l'any 1998 i, per tant, també ho fa la seva població. L'evolució de la població del municipi d'Oristà comparada amb la del municipi veí d'Olost permet explicar aquest fet. Tot apunta a que la població del raval d'Olost ha passat a considerar-se part del municipi d'Olost.

La població disseminada té històricament un pes específic important en la població total del municipi d'Oristà, malgrat els alts i baixos que experimenta. La sensibilitat de la població disseminada als canvis entre Nomenclàtors es demostra una vegada més amb aquest exemple.

El treball de Morera i Tort (1988) es fa ressò de les quatre entitats més importants d'Oristà de la mateixa manera que ho fa el Nomenclàtor. Aquestes entitats són: Oristà, el raval d'Olost, Sant Feliu, la Torre d'Oristà. En relació al raval d'Olost, els autors precisen que es tracta d'un sector del poble d'Olost dins del terme municipal d'Oristà.

Gràcies al mapa 1:50.000 es poden localitzar 42 de les 102 entitats que han aparegut en el Nomenclàtor alguna vegada. De tota manera, a jutjar per aquest mapa, només els assentaments d'Oristà, Torre d'Oristà i raval de Sant Feliu Sasserra es poden considerar com a entitats. En aquest sentit, la versió del Nomenclàtor de 1998 no es contradiu amb la de la cartografia 1:50.000.

Taula 12.8. Població de les entitats d'Oristà, 1857 - 1998

Entitat	Nomenclàtor														
	1857	1887	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1986	1991	1998	
Altarriba	.	8	.	.	.	11	28	
Raval de Sant Feliu	.	.	49	50	42	61	39	.	.	.	30	27	24	29	
Raval d'Olost	.	161	145	166	143	190	173	.	.	.	173	162	188	.	
Auberies (Les)	.	3	
Bac	.	6	.	.	.	14	64	
Bartrons (Els)	.	4	
Baubóns (Els)	.	6	
Blanquer (El)	.	8	
Boladeras	.	6	
Cabanes	.	29	.	.	.	8	46	
Campá (El)	.	11	
Can Xanech o Carrer d'en Boixeda (El)	.	18	.	.	17	17	32	
Carauil (El)	.	5	
Carrer d'amargura (El)	.	24	.	.	23	.	16	
Casa nova del Bach (La)	.	10	
Casa Pinosa	.	3	
Castell d'Olost (El)	.	20	.	.	.	18	24	
Codinach	.	12	
Comes Olives (Les)	.	3	.	.	.	10	39	
Coromina (La)	.	10	.	.	17	15	35	
Crespí (El)	.	20	
Fàbrega (La)	.	5	
Gallinera (La)	.	8	
LLiscás	.	1	
Olorins	.	4	
Orista	1466	440	223	271	237	289	277	596	228	291	198	191	203	203	
Pedragosa	.	11	
Pla (El)	.	5	
Prat de Toneu	.	4	39	
Puig de Sant Genis (El)	.	7	
Puig de Sant Salvador (El)	.	7	
Quintana (La)	.	10	.	.	.	5	33	
Riba (La)	.	9	37	
Riera d'Olost (La)	.	17	.	.	.	6	33	
Rierola	.	8	
Salelles	.	6	
Sant Adjutori	.	3	
Sant Nazari	.	8	
Sant Nazari de Vilarrubi	.	7	
Sant Salvador	.	4	.	.	.	17	51	
Segalés (El)	.	13	.	.	.	5	45	
Sella (La)	.	2	
Serrajordia (La)	.	8	28	
Solá de la Vall (El)	.	6	
Solá Segalés (El)	.	4	
Soler de la Riera (El)	.	0	
Terricabras	.	14	.	.	.	13	36	
Tornamira	.	7	.	.	.	15	30	
Torre d'Orista (La)	.	268	202	265	279	329	294	486	270	418	254	247	250	250	
Vallgafarró	.	17	
Vallgatina	.	9	21	
Vallplandixóns	.	11	
Vilacendra	.	8	
Vilafarigola	.	12	
Vilargonter	.	9	
Vila-roger	.	3	
Vila-rubí	.	10	56	
Disseminat	.	252	360	487	504	478	.	408	767	409	308	285	257	180	
Total	1466	1584	979	1239	1262	1501	1476	1490	1265	1118	963	912	922	662	

Font:: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

12.6. Tossa de Mar

El municipi de Tossa de Mar a la comarca de la Selva es mostra poc sensible als canvis de definició, ja que, exceptuant el cas de 1860, la xifra d'entitats que aporten els Nomenclàtors de 1887, 1930 i 1940 no és molt elevada (Taula 12.9.). Cal recordar que aquests Nomenclàtors són els que tradicionalment registren un major nombre d'entitats. El nombre d'entitats ha crescut entre 1900 i 1981, quan arriba a la xifra màxima de 10 entitats. Tot i això, entre les entitats present l'any 1998, només dues (Tossa i Sant Grau) són anteriors a 1970. La resta apareixen a partir d'aquest any (Santa Maria de Llorell, Canyelles, Martosa i Salions, Sant Eloi i Cala Llevado). L'entitat de Tossa es l'única que apareix en tots els Nomenclàtors.

La població del municipi de Tossa s'ha multiplicat per dos entre 1857 i 1998 (Taula 12.10). Aquest creixement s'explica principalment per l'evolució de la seva entitat principal, tot i la recent aparició de noves entitats. Segons el Nomenclàtor, l'aportació d'aquests entitats al total de població és poc rellevant. Per l'any 1998, Santa Maria de Llorell és l'entitat més poblada amb només 91 habitants pels 3.819 de Tossa.

Tossa és un municipi on hi ha presència d'urbanitzacions dins dels seus límits des de 1970. Aquest fet explicaria la poca població d'aquestes entitats, doncs estarien majoritàriament formades per residències secundàries, en les que els seus residents no solen ni empadronar-s'hi ni censar-s'hi.

Taula 12.9. Continuitat de les entitats al municipi de Tossa de Mar, 1857 - 1998

Entitat	Nomenclàtor															Total	
	1857	1860	1873	1887	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1986	1991		1998
Cap de Tossa	1	1	2
Cadiretes (Les)	1	1	1	3
Cala Llevado	1	1	1	.	3
Canyelles	1	1	1	1	1	5
Can Coure	.	1	.	1	2
Can Garriga	.	1	.	1	2
Can Iem	.	1	1
Casa Madrefis	.	1	1
Can Martí	.	1	1
Casa Parot	.	1	1
Casa Rabassa	.	1	1
Casa Risech	.	1	1
Casa Ros	.	1	1
Casa Rull	.	1	1
Ca s'Arrupit	.	1	1
Casa Salions	.	1	1
Can Samada	.	1	1
Can Sanç	.	1	1
Casa Tonipan	.	1	1
Casa Vidal	.	1	1
Can Viles	.	1	1
Caseta dels Bóus	.	1	1
Gabarra (La)	1	1	1	1	1	5
Horta de Aromir	.	1	1
Horta de Barraca	.	1	1
Horta de Cadarnera	.	1	1
Horta de Rabassa	.	1	1
Horta de Sénia	.	1	1
Martosa	1	1	1	1	1	.	5
Mas Ferro	.	1	.	1	2
Mas Font	.	1	1
Miramar	1	1	2
Molí de Garriga	.	1	1
Molí de Martí	.	1	1
Molí de Paret	.	1	1
Molí de Risech	.	1	1
Pola-Giverola	1	1	1	1	1	5
Salionç	1	1	.	.	1	.	3
Sant Benet	.	1	1	2
Sant Eloi	1	1
Sant Grau	.	1	1	.	.	1	1	1	1	1	1	7
Santa Maria de Llorell	1	1	1	1	1	.	5
Torrent dels Moros	.	1	1
Tossa de Mar	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16
Vila Vella	1	1	1	1	1	5
Total	1	33	1	4	1	1	2	4	5	5	5	10	10	6	6	8	

Font:: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

Taula 12.10. Població de les entitats de Tossa Mar, 1857 - 1998

Entitat	Nomenclàtor													
	1857	1887	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1986	1991	1998
Cap de Tossa	7	4
Cadiretes (Les)	48
Cala Llevado	7	.	4
Canyelles	6	.	8	2	20
Can Coure	.	5
Can Garriga	.	7
Gabarra (La)	65	.	.	80	65	.	.	.
Martosa	18	11	10	5	7
Mas Ferro	.	6
Miramar	9	23	.	.	.
Pola-Giverola	54	.	.	11	7	.	.	.
Salionç	4	7	.	.	23
Sant Benet	6
Sant Eloi	10
Sant Grau	1	.	.	.	3	4	2	2	6
Santa Maria de Llorell	34	50	52	55	91
Tossa de Mar	2006	1780	1580	1578	1468	1286	1153	1095	1422	1955	2710	3206	3253	3819
Vila Vella	90	82	95	88	55	.	.	.
Disseminat	.	96	136	152	169	145	.	162	253	307	37	152	89	36
Total	2006	1894	1716	1730	1644	1442	1410	1339	1770	2515	2969	3437	3406	4016

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

Les unitats de població detectades per Morera i Tort (1988) pel municipi de Tossa són 14, 6 de les quals apareixen en el Nomenclàtor de 1986 i 8 en el de 1981. La majoria d'aquestes entitats són catalogades com a urbanitzacions. Existeix, per tant, una discrepància notable entre ambdues fonts per aquest municipi.

El mapa 1:50.000 permet identificar 16 de les 45 entitats que alguna vegada han aparegut en el Nomenclàtor. Només 4 de les 8 entitats que registra el Nomenclàtor de 1998 apareixen en el mapa. Les entitats que no estan en aquest mapa són les de Cala Llevado, Canyelles, Martosa i Sant Eloi. Canyelles apareix en el municipi veí de Lloret de Mar, però no hi ha cap topònim que s'hi assembli dins del municipi de Tossa de Mar. El mateix succeeix amb les altres tres entitats.

13. La integració temporal de les sèries d'entitats: *una proposta de millora*

13.1. Objectius i metodologia

Com s'ha mostrat en els capítols anteriors, la definició d'entitat varia entre Nomenclàtors i això té uns efectes importants en el total d'entitats que no permet una interpretació directa dels resultats. Abans d'atribuir les diferències entre Nomenclàtors a canvis en el poblament, cal comprovar que realment no hi ha cap raó d'ordre metodològic que les expliqui. Els canvis de definició afecten sobretot a les entitats més petites i el disseminat. Ho hem vist en el cas de la població, els edificis i els habitatges. En tots tres casos, les diferències més sospitoses entre Nomenclàtors, per la variabilitat que presenten, es donen en els assentaments amb menys de 50 habitatges. No tot el territori es comporta igual. Les àrees de poblament esmicolat són més sensibles als canvis metodològics.

El Nomenclàtor de 1930 presenta un nombre d'entitats majors del que fora d'esperar. El sospitós augment d'entitats que s'observa per aquest any és degut a un sobreregistre d'aquestes, que afecta sobretot a la província de Barcelona.

A causa d'aquests problemes, a continuació es proposa un exercici d'integració de les sèries basada en un mateix concepte d'entitat a fi i efecte de garantir la consistència temporal de la font. Una proposta d'integració té l'inconvenient de perdre detall però l'avantatge que es guanya en comparabilitat històrica.

El temps no es pot tirar enrera. Això vol dir que no és possible aixecar altra vegada els Nomenclàtors que ja estan fets. Conseqüentment, és necessari buscar solucions des del present i a partir de la informació que hi ha disponible. Hi ha diverses solucions. Probablement, la millor solució passa per contrastar amb totes les fonts disponibles les dades del Nomenclàtor i integrar les entitats en el temps. És a dir, poder fer el seguiment de les entitats en el temps mitjançant un codi que les identifiqui. De tota manera, la solució que proposo és molt més senzilla i és possible d'aplicar de forma sistemàtica sobre les dades originals, sense necessitat de modificar-les. La proposta d'integració que presento a continuació es basa en la utilització d'un mateix criteri d'entitat, establert segons els edificis o la població.

Integració basada en un mateix nombre d'edificis

El concepte d'entitat en el Nomenclàtor s'articula sobre la base dels edificis. El criteri més restrictiu, que s'aplica des de 1900, exigeix un conjunt de 10 edificis agrupats formant places i carrers clarament diferenciat de la resta. Tots aquells conjunts d'edificis que no superen aquest llindar més els edificis aïllats constitueixen el disseminat. Si coneixem el nombre d'edificis que té cada entitat, és possible comprovar si efectivament compleix o no amb els requisits establerts. A partir de 1940 s'amplia el concepte d'entitat que inclou nucli més disseminat.

La proposta d'integració consisteix en considerar tots els conjunts amb menys de 10 edificis més els edificis aïllats com a disseminat, amb independència del que digui el Nomenclàtor. Pels Nomenclàtors anteriors a 1900, això significa aplicar retroactivament la definició de 1900. Així doncs, totes les entitats que l'any 1860 tenien menys de 10 edificis passaran a considerar-se com a disseminat segons

aquesta proposta. Per tots aquells Nomenclàtors que compleixen el criteri i que disposen d'informació sobre els edificis, també he revisat si totes arribaven al mínim exigít. A partir de 1950, desapareix la informació per edificis i, per tant, no és possible comprovar si les entitats compleixen aquests mínims.

Fins a 1930, aquest any inclòs, el total d'edificis en disseminat es presentava a escala municipal. A partir d'aquest any, el disseminat s'agrupa per entitats. L'impossibilitat d'assignar el disseminat per entitats en aquells casos que no s'especifica, obliga a agregar aquesta informació a escala municipal.

Integració basada en un mateix nombre d'habitants

La integració de les entitats es pot fer sobre la base dels edificis o de la població. No hi ha dades de població per a tots els Nomenclàtors però sí per a la gran majoria. En aquest cas, treballa sempre amb la població de fet a excepció de 1998, any en el que només tenim població de dret. De tota manera, a efectes d'aquest exercici, els resultats no varien gaire utilitzant la població de fet o la de dret. Igual que s'ha fet amb els edificis, podem fixar un llindar de població i aplicar-lo a tots els Nomenclàtors. Totes les entitats que no superin aquest llindar es consideraran part del disseminat. A partir de 1950 les entitats estan formades de nucli i disseminat. En aquest cas, només es considera la població que viu en el nucli. La xifra escollida és la de 50 habitants perquè és la mateixa que utilitza la definició d'entitat més recent, que diu que si una entitat no arriba al nombre mínim d'edificis però té més de 50 habitants es considerarà com a tal. De tota manera, hi ha riscos associats a aquesta definició que s'han de tenir en compte. Per exemple, per tots aquells Nomenclàtors que es basen exclusivament amb el criteri dels edificis, no serà possible recuperar aquelles entitats que tenen menys de 10 edificis però superen el llindar de 50 habitants.

Per tancar aquest apunt metodològic una última puntualització: a partir de 1986 és possible que una entitat tingui més d'un nucli. A efectes d'aquest exercici, no he

tingut en compte el nombre de nuclis de cada entitat, ja que no és possible conèixer aquesta informació pels Nomenclàtors anteriors a 1986.

13.2. Les sèries integrades: cap a una major consistència temporal

La integració de les sèries d'entitats té uns efectes significatius pel que fa a la reducció del nombre d'entitats a tots els Nomenclàtors amb independència del criteri que s'hagi utilitzat, els edificis o la població. La Taula 13.1. mostra el resultats principals d'aquesta operació.

El total d'entitats per a qualsevol de les dues propostes sempre és menor que la xifra inicial. Les diferències varien segons Nomenclàtor. Com era d'esperar, les principals reduccions es produeixen en els anys 1860, 1887 i 1930. En aquest darrer cas, es confirma la hipòtesi, enunciada en els capítols anteriors, que el Nomenclàtor de 1930 sobreestima el nombre d'entitats a Catalunya. En xifres absolutes, la integració segons el criteri dels edificis suposa una reducció de 24.333 entitats l'any 1860, 5.646 l'any 1887 i 4.363 l'any 1930. En xifres relatives, el nombre d'entitats després de la integració representen sobre el total inicial l'11'55%, el 32'62% i el 40'25% respectivament. Per a la resta de Nomenclàtors, les diferències no són tan importants. En tots els casos, la proporció sobre el total inicial està per sobre del 70%. Pels anys 1873, 1900 i 1910, aquesta xifra supera el 90%.

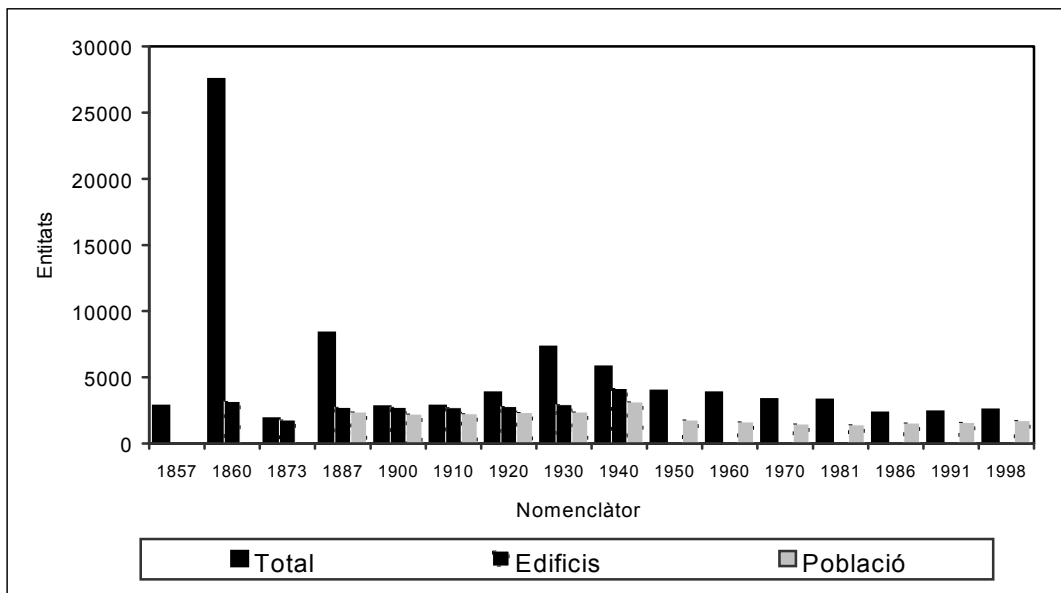
La proposta d'integració a partir de la població té uns efectes més importants en la reducció de les entitats que en el cas dels edificis. Tot i que els Nomenclàtors de 1887 i 1930 tornen a ser els que presenten les diferències més importants, en cap cas la proporció d'entitats sobre el total inicial supera el 80 %. Això demostra que el criteri de la població és més restrictiu que el criteri dels edificis. En aquest cas, una entitat amb 50 edificis que hagi experimentat un fort procés de despoblació no es consideraria com a entitat si hi resten menys de 50 habitants, però si que contaria segons el criteri dels edificis.

Taula 13.1. Nombre d'entitats original i segons els diferents criteris d'integració, 1857 - 1998

	Nomenclàtor															
	1857	1860	1873	1887	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1986	1991	1998
Total	2836	27511	1894	8365	2799	2841	3839	7302	5795	3977	3854	3352	3289	2323	2421	2555
Edificis	.	3178	1781	2729	2724	2706	2793	2939	4159
Població	.	.	.	2398	2221	2259	2336	2388	3135	1763	1643	1475	1399	1546	1721	1848
% respecte el total																
Edificis %		11.55	94.03	32.62	97.32	95.25	72.75	40.25	71.77							
Població %				28.67	79.35	79.51	60.85	32.70	54.10	44.33	42.63	44.00	42.54	66.55	71.09	72.33

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

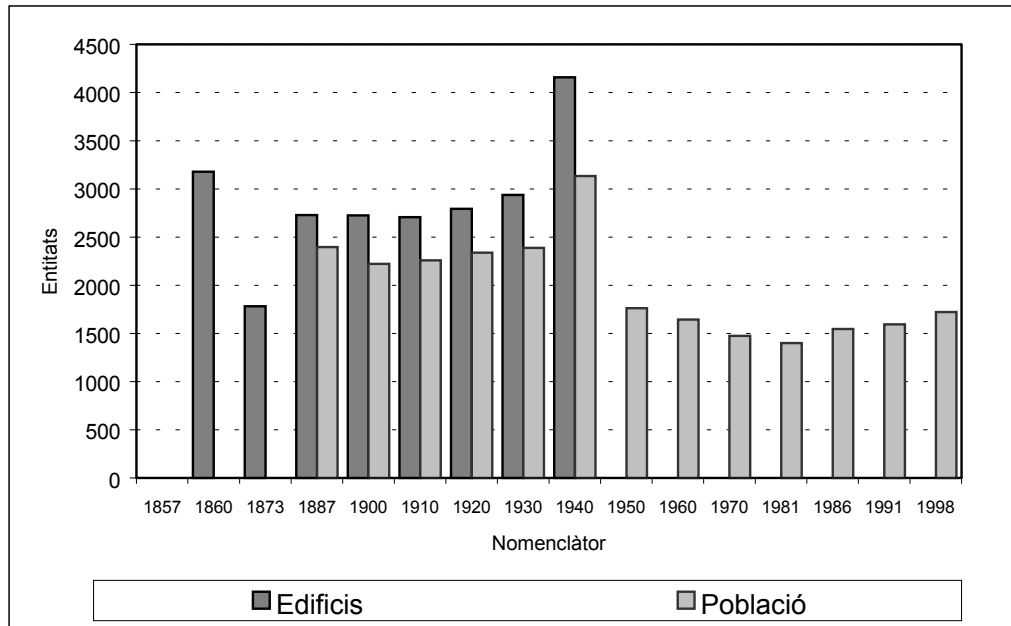
Gràfic 13.1. Evolució del nombre d'entitats original i segons els diferents criteris d'integració, 1857 - 1998

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

El Gràfic 13.1. representa visualment l'evolució de la xifra d'entitats totals i la que resulta dels dos criteris d'integració. Aquest ens permet veure com les sèries integrades són molt més estables en el temps. Les oscil·lacions són menors i menys contrastades les unes amb les altres. Amb l'única excepció de 1940, el total d'entitats a Catalunya se situa sempre per sota de les 3.200.

Gràfic 13.2. Nombre d'entitats integrades segons el criteri dels edificis i de la població, 1857 - 1998

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

El Gràfic 13.2. representa només les sèries integrades a una escala que permet analitzar-ne millor l'evolució. Per aquells anys ens els que tenim informació sobre els edificis i la població, que és entre 1887 i 1940, la forma d'ambdues corbes és la mateixa: estabilitat entre 1887 i 1930 i creixement sobtat l'any 1940. Com sabem, el nombre d'entitats sempre és menor si s'utilitza el criteri de la població. Les diferències es mantenen més o menys constants durant tot el període. Aquest fet fa pensar que, salvant les distàncies, si tinguéssim dades de població i d'edificis per tots els anys les corbes tindrien la mateixa forma.

La sèrie d'entitats integrades segons els edificis posa en evidència que hi ha dos nomenclàtors que, tot i la integració, presenten una xifra d'entitats poc coherent amb la dels seus nomenclàtors veïns. Em refereixo a les edicions de 1873 i 1940. En el primer cas, es tracta d'un Nomenclàtor resum del de 1860 del que no es coneix el criteri utilitzat per fer aquest resum. En aquest cas, la xifra d'entitats que ofereix és menor a la que fora d'esperar perquè entitats amb més de 10 edificis han passat a

formar part del disseminat durant el procés de resum, entitats que són impossibles de recuperar. En el segon cas, el Nomenclàtor de 1940 presenta una xifra d'entitats superior a la que fora d'esperar. En aquest cas, l'explicació la tornem a trobar en un aspecte metodològic de difícil solució. Cal recordar que aquest Nomenclàtor no proporciona informació del disseminat. Una entitat està formada del nucli més el disseminat però no hi ha informació diferenciada sobre quants edificis pertanyen al nucli i quants al disseminat. Al aplicar el criteri de 10 edificis agrupats al Nomenclàtor de 1940 es consideren com a entitat tots aquells assentaments que superen aquest llindar encara que no es coneix si realment formen nucli o estan en disseminat. Si tots els edificis es troben en disseminat, es considera com a entitat quelcom que no ho és. Aquesta és la raó que explica l'increment de la xifra d'entitats que s'observa pel Nomenclàtor de 1940.

En la sèrie integrada segons la població, la xifra de 1940 torna a destacar sobre la resta. Les explicacions donades pels edificis són igualment vàlides per a la població i, per tant, no les tornaré a repetir. Si aconseguim oblidar-nos de 1940, la sèrie que resulta permet classificar tot el període en tres etapes: estabilitat entre 1887 i 1930, davallada entre 1930 i 1981, i creixement entre aquest any i 1998. Això vol dir que el nombre d'entitats no varia entre 1887 i 1930; que desapareixen entitats entre 1930 i 1981, encara que sigui aquest període el de màxim creixement de la població a Catalunya; i, en tercer lloc, que a partir de 1981 es creen noves entitats mentre que el creixement de la població s'alenteix.

Les principals conclusions a aquest primer exercici són tres.

- i) Que la proposta d'integració estabilitza les sèries d'entitats en relació a la sèrie original.
- ii) Que, malgrat això, cap de les propostes d'integració serveix per millorar els resultats oferts pels Nomenclàtors de 1873 i 1940, ja que la particular definició d'entitat emprada no ho fa possible.

- iii) Que la proposta basada en la població és més restrictiva que la basada en els edificis, però la tendència que dibuixen és la mateixa.

- iv) Que la proposta segons els edificis té l'avantatge que no es tan restrictiva com l'altra. En canvi, la proposta segons la població té l'avantatge que es pot aplicar per a un període més ampli.

13.3. Anàlisi comarcal de les sèries integrades

A escala comarcal, les sèries integrades suposen una reducció del nombre d'entitats en tots els casos (Taula 13.2.). En aquest cas, només presento les sèries que resulten d'aplicar el criteri de la població perquè hi ha més anys disponibles. La Taula 13.3. compara la mitjana, la desviació típica i el quocient de variació de la sèrie original i la sèrie corregida. En totes les comarques, la mitjana d'entitats i la desviació típica segons la versió integrada és sempre menor que la xifra original (Taula 13.3.). En canvi, el quocient de variació (desviació típica partit de la mitjana) després de la integració no és sempre més petit que el que resulta de la sèrie original. A priori, la integració de les sèries busca una major estabilitat i consistència temporal que s'hauria de traduir en un quocient de variació menor. Però això no és així.

Taula 13.2. Nombre d'entitats per comarques després de la integració segons el criteri de la població, 1857 - 1998

Comarca	Nomenclàtor												
	1857	1887	1900	1910	1920	1930	1950	1960	1970	1981	1986	1991	1998
Alt Camp	39	44	43	44	40	35	31	29	30	27	27	28	33
Alt Empordà	130	144	140	135	138	126	85	83	90	90	92	91	97
Alt Penedès	86	99	95	105	109	109	104	96	77	75	82	71	81
Alt Urgell	117	98	81	82	84	88	77	66	45	32	29	32	33
Alta Ribagorça	12	23	18	18	19	17	16	13	10	9	8	8	7
Anoia	57	62	66	65	61	66	60	43	39	35	46	49	60
Bages	72	74	64	71	86	93	79	78	62	50	73	73	75
Baix Camp	33	41	41	43	41	43	37	35	45	35	42	44	51
Baix Ebre	23	26	28	27	25	50	25	21	28	24	25	24	22
Baix Empordà	84	117	113	107	103	101	53	59	79	78	80	70	74
Baix Llobregat	39	64	62	61	63	75	63	69	51	51	57	87	89
Baix Penedès	20	29	25	27	29	30	27	30	27	32	36	41	43
Barcelonès	41	53	28	25	21	50	29	14	9	9	6	6	5
Berguedà	93	48	53	62	70	72	76	39	29	35	38	38	38
Cerdanya	60	56	48	50	43	45	32	33	37	27	30	28	34
Conca de Barberà	42	44	43	43	41	41	39	27	26	23	22	21	20
Garraf	10	11	11	12	12	11	11	8	9	12	13	16	20
Garrigues	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24
Garrotxa	72	92	104	86	103	98	21	26	29	31	25	27	31
Gironès	68	109	105	97	98	103	30	46	45	48	52	47	49
Maresme	57	60	50	53	55	58	56	50	31	35	50	63	69
Montsià	11	21	19	21	22	20	17	17	18	19	18	19	20
Noguera	120	93	92	95	97	93	79	74	61	51	48	47	44
Osona	97	88	72	73	81	92	66	63	56	52	64	64	60
Pallars Jussà	83	106	93	92	102	91	80	66	41	26	26	23	22
Pallars Sobirà	100	83	81	79	87	81	69	54	28	21	19	21	21
Pla d'Urgell	20	20	19	18	20	18	19	18	19	19	18	18	18
Pla de l'Estany	54	58	54	52	49	50	8	14	14	15	21	20	15
Priorat	27	29	27	27	26	26	25	25	24	24	24	24	23
Ribera d'Ebre	17	22	22	19	19	21	19	19	18	18	18	18	18
Ripollès	59	76	70	69	68	73	20	24	33	26	30	23	23
Segarra	89	81	77	81	81	81	71	69	57	43	38	35	33
Segrià	41	42	42	44	56	55	49	53	47	47	47	47	47
Selva	50	106	80	75	77	75	25	32	34	35	38	42	62
Solsonès	58	12	4	43	46	13	3	3	2	8	5	6	10
Tarragonès	29	41	35	35	32	37	33	34	37	46	41	50	66
Terra Alta	14	13	12	14	14	12	12	12	12	12	12	12	12
Urgell	43	44	42	43	44	43	41	40	37	35	33	33	35
Val d'Aran	35	33	29	32	34	28	27	28	20	23	22	21	22
Vallès Occidental	32	38	35	34	36	47	58	49	42	47	66	73	81
Vallès Oriental	68	74	74	76	80	97	67	60	52	50	101	110	135
Total	2226	2398	2221	2259	2336	2388	1736	1643	1474	1399	1546	1594	1722

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

Taula 13.3. Mitjana i variació per comarques de la sèrie original i la sèrie integrada segons el criteri de la població

Comarca	Sèrie original			Sèrie corregida		
	Mitjana	Desviació típica	Quocient de variació	Mitjana	Desviació típica	Quocient de variació
Alt Camp	61.92	31.15	0.50	34.62	6.60	0.19
Alt Empordà	206.00	95.73	0.46	110.85	24.36	0.22
Alt Penedès	204.08	148.67	0.73	91.46	13.46	0.15
Alt Urgell	135.38	34.64	0.26	66.46	29.22	0.44
Alta Ribagorça	30.38	10.82	0.36	13.69	5.14	0.38
Anoia	125.46	81.30	0.65	54.54	10.78	0.20
Bages	181.69	150.11	0.83	73.08	10.69	0.15
Baix Camp	69.00	28.66	0.42	40.85	4.88	0.12
Baix Ebre	46.46	35.06	0.75	26.77	7.29	0.27
Baix Empordà	148.15	43.44	0.29	86.00	20.45	0.24
Baix Llobregat	107.31	62.05	0.58	63.92	13.93	0.22
Baix Penedès	49.85	16.96	0.34	30.46	6.33	0.21
Barcelonès	39.15	47.35	1.21	22.77	16.82	0.74
Berguedà	121.62	85.25	0.70	53.15	19.70	0.37
Cerdanya	78.46	17.69	0.23	40.23	10.89	0.27
Conca de Barberà	58.54	15.10	0.26	33.23	9.93	0.30
Garraf	29.54	22.46	0.76	12.00	3.08	0.26
Garrigues	29.69	7.81	0.26	24.00	0.00	0.00
Garrotxa	119.92	68.88	0.57	57.31	34.90	0.61
Gironès	130.00	52.35	0.40	69.00	28.75	0.42
Maresme	109.92	81.17	0.74	52.85	10.38	0.20
Montsià	32.00	16.85	0.53	18.62	2.75	0.15
Noguera	119.46	33.77	0.28	76.46	24.29	0.32
Osona	252.69	304.91	1.21	71.38	14.15	0.20
Pallars Jussà	139.85	51.40	0.37	65.46	32.94	0.50
Pallars Sobirà	106.69	22.90	0.21	57.23	30.80	0.54
Pla d'Urgell	24.00	5.37	0.22	18.77	0.83	0.04
Pla de l'Estany	63.15	22.58	0.36	32.62	19.83	0.61
Priorat	37.54	15.86	0.42	25.46	1.71	0.07
Ribera d'Ebre	28.08	12.70	0.45	19.08	1.61	0.08
Ripollès	108.23	58.75	0.54	45.69	23.15	0.51
Segarra	100.54	18.57	0.18	64.31	20.39	0.32
Segrià	61.92	10.89	0.18	47.46	4.81	0.10
Selva	117.62	67.60	0.57	56.23	24.65	0.44
Solsonès	55.77	31.73	0.57	16.38	19.18	1.17
Tarragonès	77.23	51.12	0.66	39.69	9.79	0.25
Terra Alta	21.08	9.22	0.44	12.54	0.88	0.07
Urgell	48.62	8.41	0.17	39.46	4.25	0.11
Val d'Aran	43.15	7.20	0.17	27.23	5.25	0.19
Vallès Occidental	110.31	102.02	0.92	49.08	15.88	0.32
Vallès Oriental	197.08	159.93	0.81	80.31	24.39	0.30

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Nomenclàtor.

En les comarques de l'Alt Urgell, Alta Ribagorça, Cerdanya, Conca de Barberà, Garrotxa, Gironès, Noguera, els dos Pallars, Pla de l'Estany, Segarra, Solsonès i Vall d'Aran la variabilitat de les sèries augmenta després de la integració. Fixem-nos que en aquesta llista hi ha totes les comarques dels Pirineus occidentals i algunes comarques interiors de la meitat nord-oriental de Catalunya. El procés de despoblament que ha afectat a les comarques pirinenques explica la major variabilitat de la sèrie integrada. La pèrdua de població que experimenten determinades entitats fa que a partir d'un cert moment ja no superin la xifra de 50 habitants i, per tant, no es consideren com a tal. Però es tracta d'entitats amb una llarga tradició en aquestes comarques i amb una capacitat d'habitatge, a jutjar pels edificis que tenen, molt superior a la que presenten.

La reducció del nombre d'entitats en les comarques pirinenques és més pausada que en el cas de la Garrotxa, Gironès, Pla de l'Estany i Solsonès. En aquest cas, l'augment del quocient de variació s'explica per una davallada sobtada del nombre d'entitats entre 1930 i 1950. Si bé es tracta de comarques no tan afectades pel procés despoblament, probablement ens trobem amb un fenomen de redistribució de la població a l'interior de la comarca.

Pel que fa a la resta de comarques, totes elles presenten un quocient de variació menor després de la integració que abans. Això vol dir que no es tenen en compte totes aquelles entitats més sensibles als canvis de definició i només queden les més estables.

Més enllà de l'efecte de la proposta d'integració sobre les sèries d'entitats per comarques, els quocients de variació proporcionen molta informació de la continuïtat del poblament per comarques. Comarques com l'Alt Penedès, Baix Camp, Garrigues, Montsià, Priorat, Ribera d'Ebre, Segrià, Terra Alta i Urgell són les més estables de totes segons aquest indicador. Totes elles són comarques meridionals de Catalunya caracteritzades per un poblament de tipus concentrat amb pocs nuclis. Entre les comarques més inestables destaca, en primer lloc, el Barcelonès perquè el

creixement de Barcelona ha fet desaparèixer moltes entitats, majoritàriament pel procés d'annexió. En segon lloc, hi ha la Garrotxa i Pla de l'Estany. I, finalment, tres comarques de muntanya com són el Pallars Sobirà, Pallars Jussà i Ripollès.

13.4. Consideracions finals

La integració de les entitats és una solució parcial al problema de la variabilitat entre Nomenclàtors, però sí que les sèries que en resulten són més estables que les originals, amb independència del criteri utilitzat: edificis o població. En ambdues versions, els Nomenclàtors de 1873 i 1940 són els més problemàtics perquè el concepte d'entitat que utilitzen és incompatible amb la resta. La integració a partir de la població implica una reducció del nombre d'entitats major que en el cas dels edificis.

L'anàlisi comarcal de les sèries integrades segons el criteri de la població demostra que la reducció en el nombre d'entitats és evident en tots els casos. Prova d'això és que la mitjana i la desviació típica han disminuït respecte les xifres originals. De tota manera, això no comporta una reducció de la variabilitat, mesurada segons el quocient de variació. Hi ha comarques en les que la variabilitat ha augmentat. És el cas de les comarques de muntanya i algunes comarques interiors de la província de Girona, afectades pel procés de despoblament i la redistribució de la població respectivament.